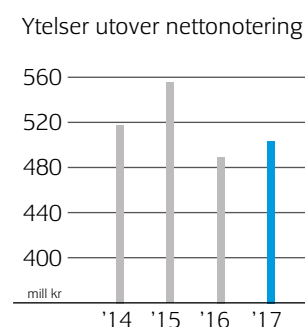
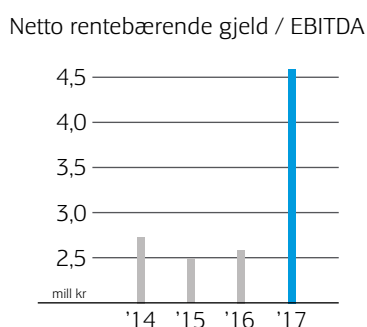
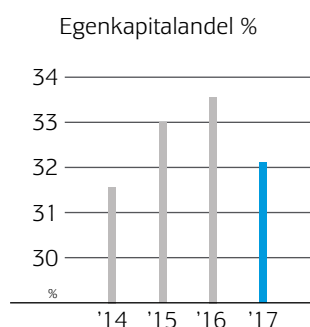
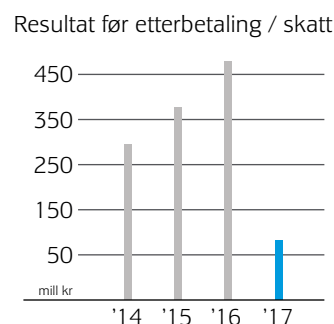
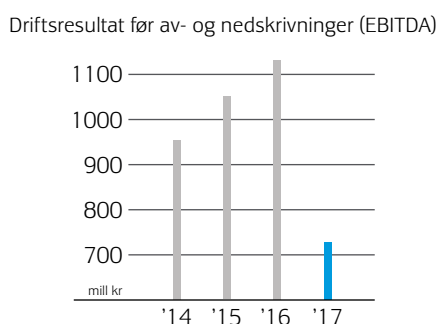
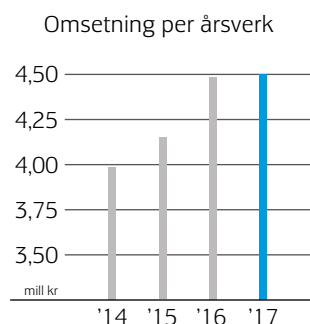

Nortura SA Årsmelding 2017

Nortura
bondens selskap

Tall i millioner kr	2014	2015	2016	2017
Omsetning	21 994	22 218	23 153	23 545
Omsetning per årsverk	3,94	4,15	4,47	4,50
Driftsresultat før av- og nedskrivninger (EBITDA)	955	1 044	1 121	725
Driftsresultat (EBIT)	428	437	546	153
Resultat før etterbetaling / skatt	292	359	461	70
Totalkapital	8 812	9 051	9 205	9 594
Egenkapital	2 777	2 985	3 081	3 122
Netto rentebærende gjeld	2 606	2 658	2 961	3 356
Egenkapitalandel %	31,5	33,0	33,5	32,1
Totalkapital rentabilitet %	5,6	5,5	6,5	2,3
Egenkapital rentabilitet %	9,7	12,5	15,2	2,3
Netto rentebærende gjeld / EBITDA	2,7	2,5	2,6	4,6
Gjeldsgrad	2,2	2,0	2,0	2,1
Ytelser utover nettonotering uten innfrakt og nødslakt, inkl. etterbetaling	519	557	488	508
Tilført kvantum tonn	273 136	271 805	267 619	268 780
Antall aktive eiere med rettigheter	18 700	19 000	18 800	18 900
Antall utførte årsverk (uten innleide)	5 579	5 353	5 179	5 231
Tilstedeværelse %	92,7	92,6	92,6	93,4
H-verdi	28	26	25	21
Antall skader med fravær	246	219	208	194

Nøkkeltall	2
Om Nortura	4
Våre merkevarer	5
Konsernledelsen	6
Fabrikker	7
Miljø	8
Datterselskaper	10
Tillitsvalgte	11
Konsernstyret	12
Konsernstyrets beretning	13
Resultatregnskapet	25
Balanse	26
Kontantstrøm	28
Noter	29
Revisjonsberetning	47

Nortura er en av Norges største matprodusenter, og Gilde og Prior våre største og mest kjente merkevarer. Vi er bondens selskap; et samvirke eid av over 18 900 norske bønder. I Nortura jobber vi hver dag for matglede, helse, bærekraft og verdiskaping over hele landet. I tillegg har vi flere hel- og deleide datterselskaper innen beslektet næringsvirksomhet i Norge, Sverige, Danmark og England.

Vi tilbyr et mangfold av råvarer og ferdige produkter av kjøtt og egg både til dagligvare-, industri- og storkjøkkenmarkedet. God dyrevelferd, dyrehelse og trygg mat er grunnforutsetninger for vår drift. Vi støtter myndighetenes kostholdsråd og vi har et program for det grønne skiftet, der vi blant annet utnytter alle råvarene optimalt og samtidig reduserer matsvinn til et absolutt minimum.

I tillegg til nærmere 18 900 aktive eiere, har Nortura over 30 produsjonssteder og mer enn 5 000 ansatte. Vi skaper store verdier for Norge, omsetter for 23 milliarder kroner og legger igjen 4,8 milliarder kroner til fellesskapet gjennom skatter og avgifter fra våre ansatte, eiere og underleverandører (samfunnsregnskap 2017).

Nortura er kåret til landets 9. mest innovative virksomhet. Vi satser på innovasjon for å utvikle oss i en helsevennlig og bærekraftig retning, og fortsatt skape matglede og store verdier som forblir i Norge.

Nortura SA leverer noen av landets fremste merkevarer innen kjøtt og egg

Gilde-merket har eksistert siden 1964, og er landets ledende merkevare for rødt kjøtt. Gilde-produkter lages av svin, storfe, lam/sau og reinsdyr og dekker alle dagens måltider. Med misjonen om å utvikle kjøttvarer av ypperste kvalitet basert på norsk kjøtt som en unik og trygg råvare fra den norske bonden, ønsker vi å friste, begeistre og skape matglede. Alle Gilde-produkter produseres utelukkende av norsk kjøtt – fra den norske bonden.

Prior-merket er landets ledende merkevare for kylling, kalkun og egg. Merkevaren ble etablert i 1977. Prior leverer sunne og trygge produkter som gir forbrukerne gode matopplevelser. Prior-produkter selges både til dagligvare og storkjøkken. Alle Priorprodukter produseres utelukkende av norsk egg og fjørfekjøtt.

Thulefjord representerer det aller beste fra den levende og mangfoldige nordnorske matkulturen gjennom bruk av nordnorske råvarer og tradisjonsrike nordnorske oppskrifter.

Eldhus er eldhusrøkt spekemat og pinnekjøtt. Eldhus blir produsert i Evanger. Her holder vi de gamle tradisjonene i hevd og fører videre en av de eldste og fineste mattradisjonene på Vestlandet. Metoden gir perfekt modning og den helt spesielle smaken.

Terina er Nortura sin merkevare for hermetikk. Terina-produkter lages av svin, storfe, lam/sau og kylling. Med mottoet "Gjør god mat enkel å lage" ønsker vi å gi deg god mat på kort tid.

Joika - Norges mest solgte hermetikk siden 1960. Joika oppstod som en idé i etterkrigs-Norge, da langtidsholdbar mat var en viktig premiss i husholdningen. Suksessen til produktet var og er gode kjøttkaker laget av reinsdyrkjøtt i rikelig og god saus. Med reinsdyr som basis var det naturlig at navnet på produktet og designet ble oppfattet som samisk, derav navnet Joika.

Arne Kristian Kolberg (49)
Konsernsjef

Hans Thorn Wittussen (53)
Visekonsernsjef
Nortura Medlem, Egg og Ruging

Mads Bendixby (45)
Konserndirektør
Nortura HR, Konsernutvikling og
Markedskategorier

Harald Ullevoldsæter (54)
Konserndirektør
Nortura Økonomi, Finans og IKT

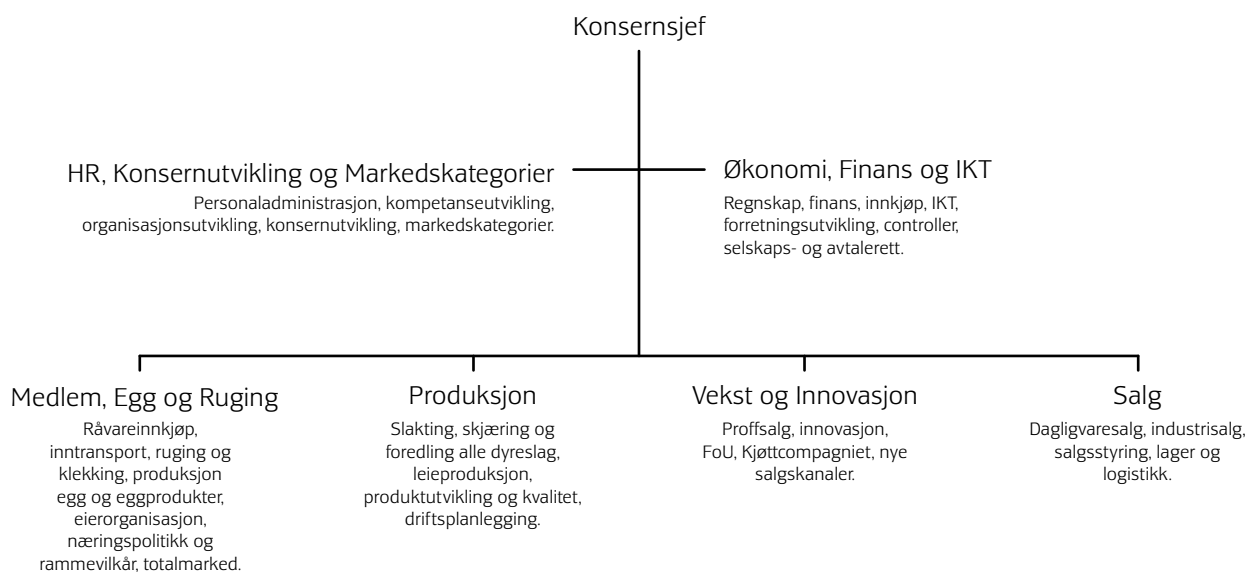
Robert Bekkhus (39)
Konserndirektør
Nortura Salg

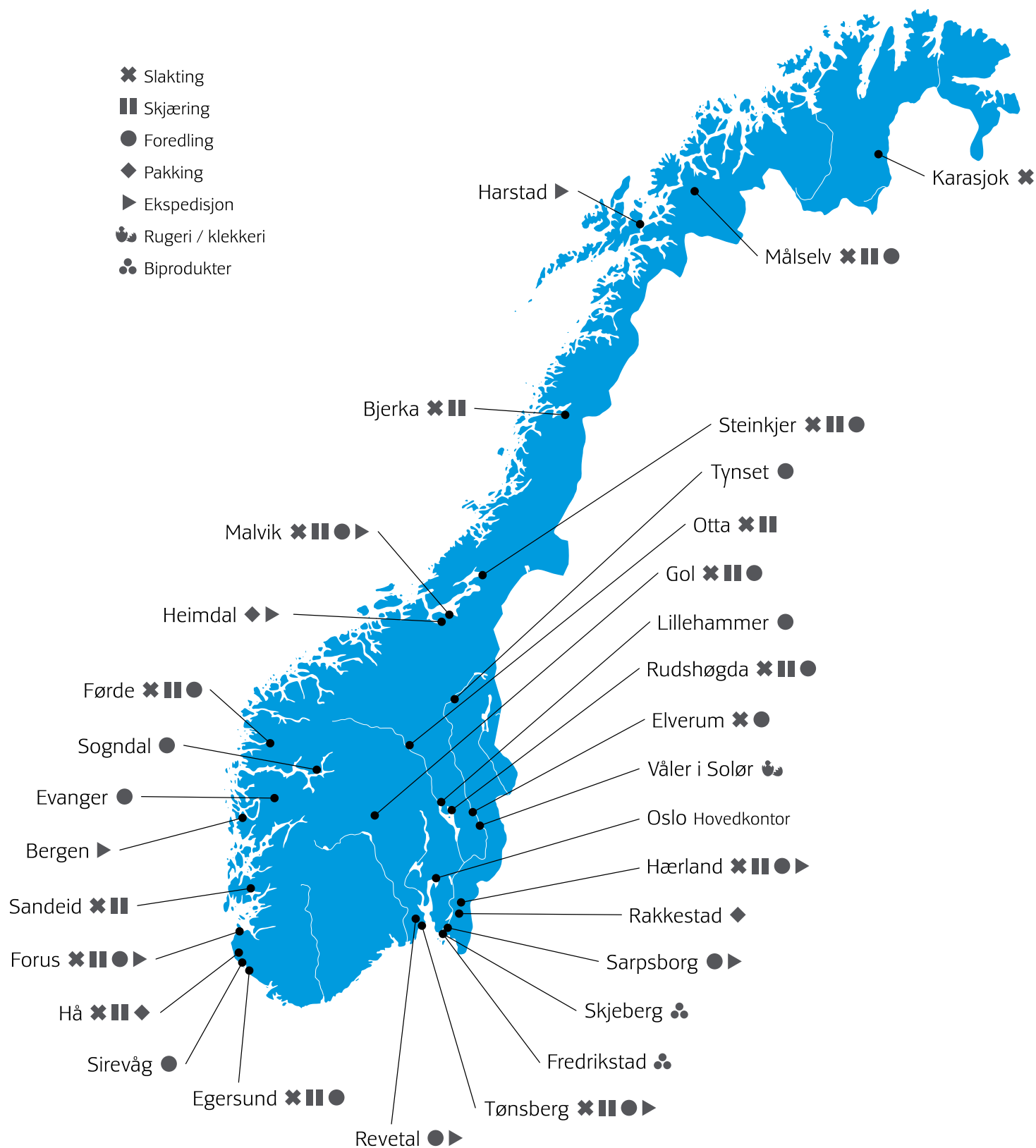

Lisbeth Svendsen (53)
Konserndirektør
Nortura Produksjon

Torleif Bjella (61)
Konserndirektør
Nortura Vekst og Innovasjon

Satser på bærekraft

For Nortura er arbeidet med bærekraft en viktig del av forretningsutviklingen. Vi styrket vår bærekraftsatsing i 2017 ved å rigge ferdig et stort program knyttet til det grønne skiftet 2017-2021. Programmet bygger sitt fundament på vår reviderte miljø og klimapolicy som kom i 2016 hvor vi fastslår at klima og miljøledelse skal styre alle våre aktiviteter gjennom hele vår verdikjede og at vi aktivt skal søke klimasmarte løsninger sammen med våre kunder og leverandører. Vår ambisjon i det grønne skiftet er å styrke vår bærekraft, vår konkurransekraft og vår norske, klimasmarte identitet på kort og lang sikt.

Miljøregnskap

Norturas miljøregnskap tar for seg våre 7 definerte målområder i det grønne skiftet. Disse målområdene har vært gjennom en omfattende prosess sammen med utvalgte ledere, prosjektgrupper og ansatte. Våre 7 målområder med påfølgende Kpi-er slår fast at reduksjon av matsvinn og energileidelse gjennom hele verdikjeden vil bli prioritert. Vi bygger opp et forsterket styringssystem etter relevante internasjonale miljøstandards. Vi benytter kun emballasjetyper som er resirkulerbare og arbeider for å redusere andel oljebasert plast. Vi tar i bruk fornybare transportløsninger sammen med våre partnere. Vi lager klimasmarte referansegårder sammen med våre bønder. Vi jobber med økt sirkulær verdiskaping i ulike innovative forsøksprosjekter og klimasmarte produkter.

Vårt datterselskap Norilia har sterkt fokus på å utnytte og foredle rest-råvarer (plussprodukter) fra kjøttindustrien som ikke går direkte til mat i Norge. For å sikre høyest mulig utnyttelse av og lønnsomhet på hele dyret, driver selskapet forskning, prosess- og produktutvikling av spesialfôr, næringsmidler, ulike materialer og kosttilskudd.

Det som da blir til overs av restråstoffer, plukker selskapet Norsk Protein opp, hvor vi eier 67%. Dette selskapet reforedler restråstoffet til animalsk fett og kjøttbeinmel som brukes i fôr til kjæledyr, gjødsel og biobrensel. Altså; alt restråstoff fra dyret brukes til noe nytt. Ingenting kastes.

Mål	2021	2030		Status 2018	
Klimanøytrale fabrikker	25 %	80 %	➔	0 %	Rudshøgda har tatt i bruk flis som energikilde i 2017. Vi ser på ulike energiløsninger for alle våre fabrikker. Prosentpoengene viser totalreduksjon av fossilt utslipp. ●
Klimanøytral transport	25 %	50 %	➔	5 %	Vi tar i bruk fornybare transportløsninger sammen med våre partnere. Fra slutten av 2018 vil minst 50% av alle utskiftninger tilpasses nye miljøvennlige drivlinjer. Prosentpoengene viser total reduksjon av fossilt utslipp. ●
Redusere matsvinn	22 %	60 %	➔	12 %	Vi tilsluttet oss regjeringens matsvinnavtale i 2017. Samtidig har vi satt oss et høyere mål. Kun 1% av vår produksjon er svinn. Vi kartlegger nå våre rutiner, teknologi og avviksregistrering for ytterligere reduksjon. Prosentpoengene viser ytterligere reduksjon av matsvinn. ●
Miljøvennlig emballasje	40 %	70 %	➔	20 %	Våre Prior eggekartonger er laget av 100% resirkulert materiale. Vi benytter kun emballasjetyper som er resirkulerbare. Vi erstatter fossilt råstoff med kalk og biobasert materiale. Prosentpoengene viser andel miljøvennlig emballasje. ●
Klimasmarte gårdsbruk	6 %	20 %	➔	0 %	Vi lager referansegårder på hvert dyreslag. Vi utvikler et klimafokusert rådgiverkorps i samarbeid med prosjektet klimasmart landbruk og undersøker nå bruk av husdyrgjødsel som substrat i biogassanlegg. Prosentpoengene viser total reduksjon av klimagassutslipp hos våre bønder. ●
Klimasmarte produkter	10 %	50 %	➔	0 %	Vi utreder nå hvilke kriterier som skal ligge til grunn, sammen med andre samfunnsaktører. Vi trækker opp innovative muligheter for tilvirkning og bruk av råstoff, emballasje og varevei. Prosentpoengene viser total mengde klimasmarte produkter. ●
Økt verdiskaping gjennom sirkulærøkonomi	2 %	5 %	➔	0,5 %	Vi er i gang med et solid, innovativt og fremtidsrettet arbeid. Fabrikken Bioco ferdigstilles. Eggeskall brukes til sårheling. Prosentpoengene viser våre mål for topplinjevekst innen dette området. ●

Klimaregnskap

Nortura har hatt et tett samarbeid med NHH og universitetsmiljøer for energi og bærekraft i 2017. Oppdraget har vært å utarbeide vårt klimaregnskap etter GHG protokollen samt at to studenter får skrive sin MA oppgave knyttet til prosjektet. Klimaregnskapet hjelper Nortura i arbeidet med å styre og økonomisere vårt energiforbruk, legge strategiske og innovative føringer mot fornybarhetssamfunnet og utvikle nye lønnsomme forretningsmodeller.

Klimaregnskap nortura (tonn CO₂-e.)

Scope 1

SUM DIREKTE UTSLIPP (Scope 1)	48 626,6
Egeneide kjøretøy	3 862,9
Innkjøpt transport	24 222,8
Firmabiler/Tjenestebiler	590,8
Kjøregodtgjørelse - kg. CO ₂	891,0
Sum Transport	29 567,5

Fyringsolje/Lettolje	4 893,7
Naturgass	10 942,6
Propan	3 064,3
Bioolje	158,5
Sum Produksjon	19 059,1

Scope 2

SUM INDIREKTE UTSLIPP FRA INNKJØPT ENERGI (Scope 2)	4 955,4
Innkjøpt elektrisitet	4 159,8
Fjernvarme avfall	743,3
Fjernvarme treflis	52,0

SUM UTSLIPP I TONN CO₂-e	53 581,9
--	-----------------

Vann, kjemikalier, materialforbruk og gjenvinning

Alt vann som brukes i næringsmiddelindustrien må være av drikkevannskvalitet. Norturas totale vannforbruk i 2017 var på 4,05 millioner kubikkmeter mot 4,66 i 2016.

Vårt forbruk av kjemikalier er stabilt og de fleste faller i kategorier som ikke krever spesiell oppfølging. Vi vil fremover arbeide med å redusere vårt kjemikaliebruk tilknyttet vasking i våre fabrikker og utfordre våre leverandører til å fremme mest mulig miljøvennlige produkter.

Fabrikkene våre er underlagt en konsesjonsplikt i henhold til forurensningsloven. Fabrikkene avgir hvert år rapport med relevante miljødata til forurensningsmyndighetene, og informasjonen er tilgjengelig på Miljødirektoratets nettside.

Det er strenge krav til hva slags materialer som kan benyttes som emballasje til matvarer. For glass og metall vil disse bli smeltet om ved så høye temperaturer at alle organiske rester brennes av og forsvinner. For resirkulering av plast må dette gjennom en renselsesprosess som fjerner uønskede stoffer og som gjør at materialet kan godkjennes for næringsmiddelkontakt. All emballasje som kommer i kontakt med mat, både ny og resirkulert, skal ha sertifikat på at de er egnet og godkjent for dette.

Nortura brukte i 2017 vel 14 255 tonn emballasje, hvorav størsteparten, 7500 tonn, var fiberbasert papp. 2430 tonn av dette er emballasje til våre Prior egg, laget av 100% av resirkulerte aviser og blader. Tilnærmet alle skåler vi selger i dagligvaren er laget av resirkulerte PET-flasker. Vi kjøper 520 tonn av denne skåltypen i året. Resten av emballasjen er av plast og høyest mulig resirkulert metall. Vi ønsker å redusere bruk av fossil plast ved en gradvis overgang til plastmateriale laget av biologisk råstoff.

Nortura er medlem av Grønt Punkt og all vår emballasje kan inngå i de etablerte resirkuleringssystemene. Vi bidrar på den måten til en sirkulær framtid ved å benytte høyest mulig andel resirkulert materiale i våre emballasjer.

– ledd i næringskjeden

Norilia AS

Omsetning 490,0 mill. kr.

Antall utførte årsverk 54

Eierandel 100 %

Norilia er et heleid datterselskap til Nortura. Aktiviteten til Norilia er basert på plussprodukter fra slakting og nedskjæring på alle dyreslag. Norilia har egen virksomhet på hud, skinn, naturtarm, ull, råstoff til dyrefôr og noen eksportprodukter til mat. Rundt 70 % av salget er eksporthandel og de viktigste markedene er i Europa og Asia. Hovedkontoret er i Oslo.

Norsk Dyremat AS

Omsetning 157,1 mill. kr.

Antall utførte årsverk 33

Eierandel 100 %

Driver produksjon og salg av dyremat. Hovedkontoret er i Sirevåg.

Norsk Protein AS

Omsetning 388,6 mill. kr.

Antall utførte årsverk 69

Eierandel 67 %

Videreforedler biprodukter fra slakterier og skjærebedifter, kassater og døde dyr.

Hovedkontoret ligger på Hamar.

Fjordkjøkken AS

Omsetning 444,2 mill. kr.

Antall utførte årsverk 120

Eierandel 56,5 %

Driver middagsproduksjon for merkevaren Fjordland. Hovedkontoret ligger på Varhaug i Rogaland.

Matiq AS

Omsetning 270,2 mill. kr.

Antall utførte årsverk 99

Eierandel 100 %

Leverandør av konsernets IT-tjenester. Hovedkontoret ligger i Trondheim.

NoriDane Food A/S (DAN)

Omsetning 1 383,9 mill. kr.

Antall utførte årsverk 33

Eies 100 % av NoriDane Foods AS (NOR)

Driver internasjonal handel med kjøttvarer. Hovedkontoret er i København, med avdelingskontorer i Oslo, Polen, Spania, Brasil, Argentina, Kroatia og Tyrkia.

Norfersk AS

Omsetning 1 415,8 mill. kr.

Antall utførte årsverk 116

Eierandel 100 %

Norfersk AS er utviklet av Nortura og NorgesGruppen for eksklusivt å betjene Meny, Spar og Kiwi med førsteklasses produkter av storfe, svin og lam. Norfersk startet leveranser 3. september 2012.

Curtis Wool Direct Holdings Ltd

Omsetning 536,5 mill. kr.

Antall utførte årsverk 124

Eierandel 87,5 %

Driver vasking, foredling og internasjonal handel med ull. Hovedkontoret ligger i Bingley, UK.

Øvrige datterselskaper

Prima Slakt AS	100,0 %
Telespor AS	100,0 %
Norsk Duroc AS	70,0 %
Det Nye Kjøkken AS	67,4 %
Karasjok Slakteeiendom AS	66,0 %
Animalia AS	66,0 %
NoriDane Foods AS (NOR)	65,0 %
Scandinavian Poultry Research AS	51,0 %
Hå Rugeri AS	51,0 %

Se note 11 for ytterligere informasjon.

Konsernstyret Nortura SA

Eiervalgte

- Trine Hasvang Vaag, Holsingveien 57, 7760 Snåsa, styreleder
- Per Heringstad, Heidalsvegen 1537, 2676 Heidal, nestleder
- Bente Roer, Roersveien 100, 1580 Rygge
- Inger Lise Aarrestad Rettedal, Mosterøyveien 802, 4156 Mosterøy
- Oddveig Gikling-Bjørnå, Fale, 6612 Grøa
- Johan Narum, Torgunrudgutua 30, 2847 Kolbu
- Merethe Sund, Hombornesveien 16, 8920 Sømna
- Jan Erik Fløtre, Fløtre, 6826 Byrkjelo
- Jon Lilleslett, Strømvegen 15, 3577 Hovet

Ansattvalgte

- Kenneth Johansen, Jaktveien 11, 1710 Sarpsborg
- Ken Ove Sletthaug, Markageilen 70, 4322 Sandnes
- Viggo Sennesvik, E. Erlandsens Vei 14 A, 8003 Bodø
- Tove Berit Berg, Knausveien 51, 3121 Nøtterøy
- Erlend Rønning, Kornblomstvegen 8a, 7050 Trondheim

Konsernråd

- Håvard Ringnes, Fladby, Rambydalsvegen 542, 2040 Kløfta
- Roy Erik Hetland, Hetlandsvegen 25, 5584 Bjøa
- Svein Slåtsveen, Bekkarfjord, 9740 Lebesby
- Endre Østbø, Dønnaveien 626, 8820 Dønna
- Lars Morten Rosmo, Rossmovegen 250, 7353 Børsa
- Olav Håkon Ullsnes, Ulsnes Indre, 6697 Vihals
- Even Øyri, Soldalsvegen 30, 5610 Øystese
- Lidvin Hage,Hage, 6797 Utvik
- Willy Finnbakk, Løgevn. 72, 4340 Bryne
- Åge Andre Brømnes, Brømnesveien 41, 4849 Arendal
- Ole Reino Tala, Askhaugveien 40, 3170 Sem
- Ole Johannes Egeland, Torudveien 89, 1820 Spydeberg
- Hans Amund Braastad, Fåvangvegen 61 1, 2634 Fåvang
- Jon Einar Høystad, Høystadvegen 1149, 2630 Ringebru

I tillegg består konsernrådet av konsernstyret, lederne av fagutvalgene som har talerett, kontrollkomiteens leder, leder og nestleder i valgkomiteen som har møterett.

Kontrollkomiteen

- Terje Rømmen, 7168 Lysøysundet, leder
- Odd Gunnar Mosen, Sørliveien 179, 1788 Halden
- Liv-Julie Vågan, Kysteveien 179, 8920 Sømna

Valgkomiteen

- Arne Magnus Aasen, Aspa, 6670 Øydegard, leder
- Ole Næss, Aschimplinna 44, 2760 Brandbu, nestleder
- Kjetil Larsgard, Hovsveien 215, 3577 Hovet
- Reidar Kallestad, Keilegavlsveien 15, 5953 Fønnes
- Berit Hundåla, 8666 Mosjøen
- Bente Gro Slettebø, Heiavegen 555A, 4387 Bjerkreim

Fagutvalgene

Fagutvalg gris

- Nils Henry Haugen, Furustadveien, 3232 Sandefjord, leder
- Bente R. Børsheim, Markaveien 34, 8980 Vega
- Sverre Tyldum, Tyldom 54, 7977 Høylandet
- Jon Leif H. Eikaas, Sommerveien 35, 4640 Søgne
- Ragnhild Døving, Veiberg 9, 6215 Eidsdal
- Einar Myki, Tønset, Chausseen 180, 2340 Løten

Fagutvalg storfe

- Martin Mæland, Kyrkjevegen 365, 4362 Vigrestad, leder
- Magne Riise, Rise 36, 6165 Sæbø
- Fred Tore Fagereng, Lynghaugveien 19, 8475 Straumsgjøen
- Trude Sandstad Eldnes, Eldneset, 7730 Beitstad
- Stein Rønjus Hålien, Tynvegen 2950, 2967 Lomen
- Ole Kai Sørbø, Øvrevegen 208, 3550 Gol

Fagutvalg småfe

- Audun Meland, Meland, 4596 Eiken, leder
- Ragnhild Engan, 8260 Innhavet
- Britt Karin Flaata, Flaata, 3632 Uvdal
- Ragnar Valstad, Tømtevegen 559, 7608 Levanger
- Reidar Kallestad, Keilegavlsvegen 15, 5953 Fønnes
- Hilde Stokke Odden, Follidalsvegen 3003, 2580 Follidal

Fagutvalg egg

- Anne Lise Kindingstad, Kindingstadvegen 57, 4160 Finnøy, leder
- Bjørn-Arne Skoglund, Åse, 8484 Risøyhamn
- Lars Vegard Borstad, Borstadveien 117, 1930 Aurskog
- Kolbjørn Frøseth, Myrsundveien 28, 7074 Spongdal
- Jan Roy Eide, Eidesvegen 30, 5620 Tørvikbygd
- Jon Einar Høystad, Høystadvegen 173, 2630 Ringebru

Fagutvalg fjørfekjøtt

- Ole Johannes Egeland, Torudvn.89, 1820 Spydeberg, leder
- Johan Kristian Daling, Dalbygdvegen 100, 7730 Beitestad
- Lars Bryhni, Brynivegen 79, 2335 Stange
- Svein Helge Lærdal, Stølsvegen 47, 5585 Sandeid
- Sigurd Høyland, Rimestad 32, 4365 Nærbø
- Jon Gunnar Karterud, Kvæstadgutua 199, 2340 Løten
- Hanne Guåker, Nesvegen 753, 2353 Stavsjø

Årsmøteutsendingene april 2016

- Håvard Ringnes, Rambydalsvegen 542, 2040 Kløfta, ordfører
- Roy Erik Hetland, Hetlandsvegen 25, 5584 Bjøa, varaordfører

Ru Nord-Norge

- Anne May Olli, Haldenjarga 50, 9730 Karasjøk
- Bente R. Børsheim, Markaveien 34, 8980 Vega
- Håvard Knygh, Knyghveien 11 A, 8920 Sømna
- Fred Tore Fagereng, Lynghaugveien 19, 8475 Straumsgjøen
- Bjørn-Arne Skoglund, Åse, 8484 Risøyhamn
- Ragnhild Engan, 8260 Innhavet
- Endre Østbø, Dønnaveien 626, 8820 Dønna
- Merethe Sund, Brekkeidet, 8910 Sømna

Ru Midt-Norge

- Åge Guddingsmo, Tømmeråsvegen 36, 7870 Grong
- Sverre Tyldum, Tyldom 54, 7977 Høylandet
- Jørgen Sæther, Holstadsv Gård, 7750 Namdalseid
- Trude Sandstad Eldnes, Eldneset, 7730 Beitstad
- Johan Kristian Daling, Dalbygdvegen 100, 7730 Beitstad
- Ivar Wang, Nedre Vangsgrendvegen 38, 7670 Inderøy
- Jørgen Erik Baumfelder, Leksdalsvegen 929, 7656 Verdal
- Ragnar Valstad, Tømtevegen 559, 7608 Levanger
- Lars Morten Rosmo, Ofstad, 7353 Børsa
- Kolbjørn Frøseth, Myrsundveien 28, 7074 Spongdal
- Per Magnus Borten Moe, Skjefstadbakken 40, 7083 Leinstrand
- Halvor Braa, Leinstrandvegen 20, 7074 Spongdal
- Bård Tore Bemtsen, Øver Iløkkja, 7391 Rennebu
- Olav Håkon Ullsnes, Ulsnes Indre, 6697 Vihals
- Jan Edwin Hoem, Hoemsvegen 105, 6637 Flemma

Ru Vest

- Ragnhild Døving, Veiberg 9, 6215 Eidsdal
- Magne Riise, Rise 36, 6165 Sæbø
- Odd Bjarne Bjørdal, Bjørdalsvegen 145, 616 Ørsta
- Lidvin Hage, Hage, 6797 Utvik
- Jan Erik Fløtre, Fløtre, 6826 Byrkjelo
- Bjarte Myren, Ikjefjord, 5962 Bjørdal
- Eldrid Grønsberg, Låvi 38, 5745 Aurland
- Reidar Kallestad, Keilegavlsvegen 15, 5953 Fønnes
- Guro Sofie Gjelland, Herresvegen 34, 5708 Voss
- Even Øyri, Soldalsvegen 30, 5610 Øystese
- Jan Roy Eide, Eidesvegen 30, 5620 Tørvikbygd
- Per Gunnar Gilleshammer, Kjøllesdal, 6776 Kjølssdalen
- Svein Helge Lærdal, Stølsvegen 47, 5585 Sandeid
- Helene S. Bødtker, Fattnesvegen 363, 4209 Vanvik

Ru Agro

- Willy Finnbakk, Løgevn. 72, 4340 Bryne
- Sigurd Høyland, Rimestad 32, 4365 Nærbø
- Martin Mæland, Kyrkjevegen 365, 4362 Vigrestad
- Sigmund Rangen, Ånestadvn. 270, 4360 Varhaug
- Bent Ove Byberg, Bybergsveien 45, 4354 Voll
- Anne Lise Kindingstad, Kindingstadvegen 57, 4160 Finnøy
- Tor-Arne Frivold, Tofteveien 67, 4516 Mandal
- Inger Liv Thoresen, Vestbygdveien 98, 4720 Hægeland
- Terje Birkeland, Senumsvegen 16, 4735 Evje
- Audun Meland, Meland, 4596 Eiken
- Gunnar Bjørndal, Dåsvalnsdalen 108, 4737 Hornnes
- Anlid Viken, Toraldåsen 60, 4886 Grimstad
- Åge Andre Brømnes, Brømnesveien 41, 4849 Arendal

Ru Øst

- Hans O. Erikstein, Skoevegen 4, 3800 Bø
- Gunnar H Li, Valenvegen 308, 3800 Bø
- Ole Reino Tala, Askhaugveien 40, 3170 Sem
- Beate Menes Didriksen, Vahrveien 64, 3160 Stokke
- Nils Henry Haugen, Furustadvn 180, 3232 Sandefjord
- Ole Kai Sørbø, Øvrevegen 208, 3550 Gol
- Britt Karin Flaata, Flaata, 3632 Uvdal
- Lars Talberg, Suterødveien 46, 1747 Skjeberg
- Anne Tofteberg, Vestre Tofteberggata 3, 1640 Råde
- Øystein Mysen, Grønnsundveien 63, 1880 Eidsberg
- Thor Harald Bjoner, Strømfossveien 433, 1890 Rakkestad
- Ole Johannes Egeland, Olavsrud, Torudvn. 89, 1820 Spydeberg
- Sigbjørn Aadne Rød, Rødsveien 1, 3158 Andebu
- Mina S. Klaseie, Klaseiegutua 90, 2074 Eidsvoll Verk

RU Innlandet

- Jan R. Botilsrud, Voldsnesgutua 70, 2260 Kirkenær
- Børre Rogstadkjernet, Sagene Ring 332, 2410 Hernes
- Hilde Stokke Odden, Follidalsvegen 3003, 2580 Follidal
- Even Erlien, Nyplassgata 21, 7374 Røros
- Lars Bryhni, Brynivegen 79, 2335 Stange
- Haakon Andreas Alm, Tøngenvegen 307, 2335 Stange
- Einar Myki, Tønset, Chausseen 180, 2340 Løten
- Ingeborg Tønseth, Byhagan 123, 2345 Ådalsbruk
- Anne Karine Tørud, Spikdalsvegen 43, 2380 Brumunddal
- Tormod Enok Skramstad, Åsbygdsveien 641, 2450 Rena
- Hanne Guåker, Nesvegen 753, 2353 Stavsjø
- Hans Amund Braastad, Fåvangvegen 6111, 2634 Fåvang
- Jon Einar Høystad, Høystadvegen 173, 2630 Ringebru
- Else Mona Staurust Bjørnstad, Permvegen 35, 2690 Skjåk
- Stein Rønjus Hålien, Tynvegen 2954, 2967 Lomen
- Eldrid Kjerli Skau, Myllavegen 136, 2742 Grua

Ansattvalgte

Område Nord

- Tom Leo Knutsen, Sundliveien 106, 9325 Bardufoss
- Cato Ervall, Brundalsgrenda 24, 7058 Jakobsli
- Endre Ressem, Kvamslia 5, 7715 Steinkjer
- Mari-Ann Garthen, Albert Moeris veg 16C, 7711 Steinkjer

Område Vest

- Stig Merin Kartevoll, Kråfjellet 7, 4364 Sirevåg
- Bjarte Hundvebakke, Korsavegen 20, 6809 Førde
- Geir Frøyland, Røyslandsdalen 26, 4387 Bjerkreim
- Olav Osaland, Bjoavegen 60, 5582 Ølensvåg

Område Øst

- Kåre Lund, Meieriløkkja 20, 2355 Gaupen
- Tore Høie, Geitrudveien 7, 2611 Lillehammer
- Georg Bergestig, Alf Andersens vei 31, 3684 Notodden
- Kåre Krogstad, Åsliveien 5A, 1866 Båstad

Område Prior

- Elin Hognestad, Vestlyvegen 213, 4347 Lye
- Live Major, Åssvingen 8, 1890 Rakkestad
- Bjørn Andre Støldal, Gressveien 6, 1891 Rakkestad
- Jan Arve Valstad, Saupstadringen 29B, 7078 Saupstad

LO

- Irene Åstveit, Selvikveien 61, 5106 Øvre Ervik
- Solveig Kyllø, Ordfører Fosshodøvs 8, 7540 Klæbu
- Roar Borsethaug, Gildevangen 20, 7500 Stjørdal

YS

- Erlend Rønning, Kornblomstveien 8A, 7050 Trondheim
- Torbjørn Fevang, Smidsrødveien 177H, 3140 Nøtterøy
- Morten Trykstad, Finstadsletta 59, 1475 Finstadjordet
- Erik Bergseng, Bergsengveien 50, 2372 Brøttum

Styreleder
Trine Hasvang Vaag (47)

Fra Snåsa i Nord-Trøndelag.
Styremedlem siden 2016.
Driver økologisk melk- og kjøttproduksjon.

Nestleder
Per Heringstad (49)

Fra Heidal i Oppland.
Styremedlem siden 2015.
Driver med melk- og storfekjøttproduksjon, i tillegg til skog.

Oddveig Gikling-Bjørnå (42)

Fra Sunndal i Møre og Romsdal.
Styremedlem siden 2014.
Driver storfekjøttproduksjon på ammeku og innkjøpt kalv og har også litt eggproduksjon.

Johan Narum (50)

Fra Østre Toten i Oppland.
Varamedlem i 2015, styremedlem siden 2016.
Driver produksjon av rugeegg og korn.

Inger Lise Aarrestad Rettedal (42)

Fra Rennesøy i Rogaland.
Styremedlem siden 2014.
Driver med sau, storfekjøtt- og slaktegrisproduksjon og har utviklet varemerket Klostergården.

Bente Roer (57)

Fra Rygge i Østfold.
Styremedlem siden 2013.
Driver med kylling, korn, grønnsaker- og potetproduksjon.

Merete Sund (43)

Fra Sømna i Nordland.
Styremedlem fra 2017.
Driver med kombinertbesetning svin og melkeproduksjon.

Jon Lilleslett (50)

Fra Geilo i Buskerud.
Styremedlem fra 2017.
Driver med småfeproduksjon.

Jan Erik Fløtre (44)

Fra Byrkjelo i Sogn og Fjordane.
Styremedlem siden 2017.
Driver med melk, ammeku og kjøttproduksjon på innkjøpt kalv.

Kenneth Johansen (40)

Fra Sarpsborg i Østfold.
Styremedlem siden 2015.
Ansatt ved Nortura Sarpsborg
Konserntillitsvalgt for de LO-organiserte i Nortura.

Ken Ove Sletthaug (55)

Fra Sandnes i Rogaland.
Styremedlem siden 2006.
Ansatt ved Nortura Forus.

Erlend Rønning (42)

Fra Trondheim i Sør-Trøndelag.
Styremedlem siden 2017.
Hovedtillitsvalgt for YS.
Ansatt ved Nortura salg.

Viggo Sennesvik (58)

Fra Bodø i Nordland.
Styremedlem siden 2011.
Ansatt ved Nortura Bodø.

Tove Berit Berg (48)

Fra Nøtterøy i Vestfold.
Styremedlem siden 2015.
Ansatt ved fabrikken i Revetal.

Svak resultatutvikling for Nortura

Nortura oppnådde et driftsresultat på 153 millioner kroner, en nedgang på 393 millioner. Nedgangen forklares med overgang til grossiststyrt distribusjon og pakking i papp som har gitt betydelige driftsmessige utfordringer, samt at det har vært ubalanse mellom produksjon og etterspørsel. Omsetningen økte med 392 millioner kroner til 23,5 milliarder.

Resultatutvikling

2017 ble et krevende år for Nortura. Inntektsveksten var positiv, men skyldtes i første rekke at datterselskapene, særlig Noridane Foods, hadde økte aktiviteter. Morselskapets inntekter gikk litt tilbake som følge av lavere salg til industrimarkedet. Salg til dagligvare gikk imidlertid fram, både i volum og verdi. Driftsresultat før avskrivninger (EBITDA) for konsernet ble svekket med ca. 400 millioner kroner, og gjeldsbetjeningsevnen, målt ved forholdstallet mellom netto rentebærende gjeld og EBITDA, var også svakere enn det har vært på mange år.

Svikten i EBITDA skyldes i sin helhet svekkelse i morselskapet, da datterselskapene hadde en positiv utvikling mot fjoråret på ca. 10 mill. kr. For morselskapet har overgangen til grossistdistribusjon og pakking i papp ført til økte produksjonskostnader og vanskeliggjort styringen av vareflyten. Det har vært spesielt krevende å kombinere et stort og komplekst produktspekter med den nye distribusjonsmodellen, noe som har resultert i at varene ikke har kommet i posisjon tidnok og dermed har tapt seg i verdi. I tillegg har markedsbalanser og «overtrykk» på råvaresiden krevd ekstraordinære tiltak og gitt lavere marginer i salget.

Overgang til tynge slaktevekt har gitt salgsvekst for uforedlet kylling. Likevel er lønnsomheten i kategorien betydelig svekket som følge av lavere avtalte priser, svakt salg av kyllingfilet og lavere uttak av kostnadsgevinster i produksjonen enn forventet.

NOVA-programmet

NOVA er betegnelsen på Nortura sin store omlegging av hele vårt «nervesystem» til et nytt, felles IT-system, der alle funksjoner i konsernet snakker sammen. Dette innebærer at vi skifter ut våre egenutviklede systemer basert på utdatert teknologi med det moderne data- og styringssystemet SAP. Dette er en nødvendig satsing for å utvikle selskapet videre. Bruk av rett teknologi og tilgang til kompetanse er avgjørende for vår konkurransekraft.

I 2017 er første trinn i innføringen av SAP gjennomført som planlagt, med overføring av mange fellesfunksjoner til det nye systemet. Samtidig er det lagt mye arbeid i å forberede andre trinn i prosessen, der øvrige fellesfunksjoner og spesialfunksjoner skal over på SAP våren 2018.

Nortura Malvik er utpekt som pilotanlegg blant fabrikkene og her legges til rette for full overgang til SAP i begynnelsen av april 2018. Innføringen av SAP ved øvrige fabrikker og datterselskap vil bli foretatt i fire «bølger» fram til utgangen av 2019. Da skal SAP være fullt implementert i konsernet og NOVA-programmet ferdigstilles.

For Nortura, som sannsynligvis har en av Norges mest komplekse varestrømmer, ligger det store vekstmuligheter i å tilrettelegge for bedre koordinering og samhandling, blant annet mellom produksjon og salg. Det nye systemet vil være bærebjelken når Nortura skal utnytte vekstmulighetene i den digitale økonomien.

Det vil bli gjennomført opplæringsprogrammer for alle ansatte fra våren 2018.

Kommunikasjon om NOVA blir stadig viktigere i prosessen, og på NOVA Info-senter ble «Nova for deg» lansert, som en «brille» inn i Nova for hver enkelt ansatt. Informasjonen her har til hensikt å bidra til trygghet i arbeidsoppgavene, med mål om en optimal overgang og implementering for konsernet sett under ett.

Markedsutviklingen

Nortura sine salgsvolum til dagligvarehandelen økte i 2017 sammenlignet med året før, og for første gang på mange år har det vært økning i markedsandelene for Nortura sine merkevarer. Det gjelder både foredlede og ikke-foredlede produkter.

Nortura har gjennom året konsentrert innsatsen mot færre og større rikslanseringer og kampanjer. Samtidig har det vært fokus på tett samarbeid med kundene og økt tilstedeværelse i kjedespesifikke konsepter. Suksessen med «Pølsevalget» i 2016 ble gjentatt i 2017, og denne gang med både Gilde- og Prior-pølser i duell. I påsken og ut over sommeren ble det gjennomført en rekke tiltak som førte til økt salg av lammeprodukter. Salget av bacon og spekepølser har også hatt en god utvikling.

Svak vekst i totalmarkedet innenfor Nortura sine kjernekatégorier er imidlertid en utfordring. Flere av produktene har også vært utsatt for betydelig prispress og lavere marginer. Dette har ført til at det i 2017 har vært en sterkere volumøkning enn verdiøkning for Nortura sine produkter.

Nortura PROFF selger produkter til storkjøkkenmarkedet, et marked med betydelige utfordringer i 2017. Etter første tertial lå salgsvolumet én prosent bak 2016, men systematisk, offensiv og målrettet jobbing snudde utviklingen og Nortura PROFF oppnådde en volumvekst på 1,8 prosent for året som helhet. I juli 2017 ble kundene til Nye Salgskanaler overført til Nortura PROFF. Denne kundeporteføljen hadde i 2017 en vekst på imponerende 66 prosent.

Dagligvarer på nett fortsetter å vokse, og det er viktig for Nortura å gi forbrukerne enklere tilgang til våre merkevarer. Nortura har derfor jobbet frem en egen netthandelsløsning for salg av varer direkte til forbruker. Appen MinKiosk som ble lansert i januar 2018, vil hjelpe lag og foreninger til enkelt å bestille, betale og få levert varene de trenger til kiosksalg på sine arrangementer. Nortura vil fortsette å jobbe med netthandelsløsninger både for våre kunder og eiere i tiden framover.

Nortura Kjøttcompagniet har hatt en positiv salgsutvikling i 2017, og størst vekst har det vært for økologiske varer. Kjøttcompagniet er også tildelt flere priser: «Årets kjøtt 2016», to Spesialitetsmerker og en PGA (Protected Geographical Indication) i EU.

For Nortura Egg fortsatte den gode veksten fra 2016 også i 2017. Salget, både til dagligvare, industri og storkjøkkenmarkedet har økt. Ekstra gledelig er det at salget av Prior-egg har økt med over seks prosent. Markedet etterspør i økende og raskere grad egg som er produsert i burfrie systemer, noe som medfører endringer og ombygginger hos primærprodusentene.

Overskuddssituasjonen på lam

For noen år siden produserte Norge for lite sau og lam, og både myndighetene og Nortura la inn en innsats for å øke produksjonen. Effekten ble dessverre en for sterk stimulans til produksjonsøkning, samtidig som markedet falt. I 2017 har det vært historisk høy produksjon av sau og lam, med et påfølgende dramatisk prisfall på sau i markedet.

Ubalanse mellom produksjon og etterspørsel i perioden har krevd ekstraordinære tiltak med tilhørende marginsvekkelser. Ekstraordinære tiltak for å redusere overskuddet av lammekjøtt har gitt en salgsvekst. For Gilde fersk og fryst lam har veksten vært på 19,5 prosent i 2017.

Som markedsregulator har Nortura satt ned sine priser på sau og lam, som er det virkemiddelet vi har til rådighet, for å stimulere etterspørselen. Dagligvarehandelen har også satt ned prisene og det har bidratt til økt salg. Det er jobbet aktivt med salg og markedsføring mot dagligvarekjeder og forbruker.

Produsentene er blitt oppfordret til å produsere færre lam, slakte lettere lam og nok lam tidlig i sesongen når etterspørselen er høy. Det er også gitt tydelige innspill til Innovasjon Norge om at det ikke burde gis investeringsstøtte til produksjonsdrivende investeringer i sauenæringa.

Tiltakene som ble iverksatt løftet salget med hele 35 prosent før lammesesongen. Dette har vært en formidabel og kostbar dugnad. Arbeidet med å bygge lam som helårsmat fortsetter, og på nyåret 2018 lanserer vi nye produkter og nye kampanjer. Vi har ikke lyktes like godt på sau. Det jobbes imidlertid fortsatt med å løfte sau som råvare, blant annet gjennom produktutvikling og ved å vurdere muligheter i det muslimske markedet.

Innovasjon i Nortura

Nortura ble i 2017 kåret til Norges 9. mest innovative virksomhet, opp fra 20. plass året før. Det er Innovasjonsmagasinet som hvert år presenterer en liste over de norske virksomhetene som er "best i klassen" på innovasjon. Blant de mest innovative i 2017 har Nortura selskap av blant annet Itera, Norwegian, Aker Biomarine og DNV GL.

Et av suksesskriteriene for å lykkes med innovasjon i store selskaper er at innovasjonsarbeidet er forankret i toppledelsen. Nortura sin innovasjonsportefølje eies og besluttes av Innovasjon & FoU- styret. Det er konsernsjef som er eier og konsernledelsen og noen andre sitter i styret.

Innovasjonsporteføljen representerer en del av den mer langsiktige verdiskapingen i Nortura.

Det er gjennomført flere prosjekter i 2017 og noen av de som er blitt realisert er:

- Teknologi som gir forlenget holdbarhet på ferskt kjøtt. Piloter har kommet i gang og teknologien begynner å bli mer og mer implementert, både på etablerte og nye produkter.
- Nortura har lansert flere kjøttfrie produkter, både i dagligvare- og Proff-markedet. Innovasjonen er radikal for Nortura, ved at vi tar en posisjon i markedet for kjøtterstatningsprodukter.
- Appen MinKiosk, der man kan bestille og få levert alt av varer til kioskvakten i idrettslag og forening, blir lansert i januar 2018. Dette er starten og piloten på mange nye muligheter for salg av våre varer ved hjelp av ny teknologi.

En viktig del av innovasjonsarbeidet i Nortura er å bygge en sterkere innovasjonskultur. Aktiviteter som bidrar her er en årlig Innovasjonsdag, årlig Innovasjonspris og et internt innovasjonsnettverk.

På Innovasjonsdagen i november 2017, der adm. direktør Anita Krohn Traaseth i Innovasjon Norge var invitert, ga hun Nortura terningkast 6 for sitt Innovasjonsarbeid.

Eierstyring

Nortura er eid av 18 900 kjøtt- og eggprodusenter i hele Norge. Norske bønder og norske kvalitetsråvarer sørger for at Nortura innfrir sin visjon om å «Inspirere til alle tiders mat».

Nortura er et samvirkeforetak (SA). Eierstyring og ledelse av foretaket baseres på demokratisk organisering med tilhørende vedtekter, instruksjoner og styrings- og rapporteringssystemer. Dette sikrer at lovverk, standarder og egne etiske retningslinjer blir etterlevd. Det er etablert klar rolle- og ansvarsfordeling mellom ulike organer i konsernet. Konsernstyret består av 14 medlemmer – ni medlemsvalgte og fem ansattvalgte. Ved årsskiftet besto konsernstyret av ni menn og fem kvinner. Styret har i 2017 gjennomført 12 ordinære styremøter og tre telefonstyremøter. I tillegg til kretsmøter og årsmøte, er det avholdt to konsernrådsmøter og jevnlig møter i hvert regionutvalg.

Representasjon fra krets til regionutvalg, og fra regionutvalg til årsmøte, baseres på en beregningsnøkkel der antall medlemmer teller 50 prosent og levert tonnasje til Nortura teller 50 prosent. Det er seks regionutvalg og regionenes arbeidsutvalg har sju medlemmer. Leder og nestleder velges på fritt grunnlag. Årsmelding gjøres tilgjengelig på Nortura sine nettsider i forkant av kretsmøtene. Det er 80 eiervalgte utsendinger til årsmøtet. Valgkomiteen til årsmøtet består av seks medlemmer. Nortura har et konsernråd som består av konsernstyret samt ledere og nestledere i de seks regionutvalgene. I tillegg møter lederne i fagutvalgene med tale- og forslagsrett. Også leder og nestleder i valgkomiteen, samt leder i kontrollkomiteen, har møterett i konsernrådet.

Prinsipper for eierstyring og ledelse

Som medlemmer av Nortura SA tas opp foretak som produserer slakt, egg og livdyr, og som ønsker å omsette sin produksjon gjennom Nortura SA i samsvar med vedtektene. Nortura er organisert med 143 medlemskretser og for å ivareta god eierstyring inviteres medlemmene til minst ett møte per år i sin krets. Her blir virksomheten presentert og medlemmene drøfter utvikling, utfordringer og framtidsutsikter. I disse møtene velges ledelse og valgkomité for kretsen, samt kretsens utsendinger til regionutvalget. Regionutvalgene møtes minst to ganger i året. Representanter fra konsernstyret og administrasjonen deltar på disse møtene. Regionutvalgene oppsummerer kretsens behandling og drøftinger av årsmelding, regnskap og selskapets utvikling. Regionutvalgene velger ledelse og valgkomité for regionen, samt regionens utsendinger til årsmøtet i Nortura SA.

Årsmøtet er foretakets øverste organ og består av 80 medlemsvalgte utsendinger pluss styret. I tillegg møter ansattvalgte utsendinger i henhold til avtale mellom foretaket og de ansattes organisasjoner. Årsmøtet velger ordfører for årsmøtet, styre, valgkomité og kontrollkomité. Årsmøtet fastsetter honorarer og godtgjørelser for tillitsvalgte.

Nortura SA baserer sin virksomhet på de internasjonale samvirkeprinsippene. Selskapets etiske retningslinjer forutsetter at alle lover, forskrifter, bransjenormer og god praksis etterleves. Det er etablert regler for styrets arbeidsorden (styreinstruks), fullmaktstrukturer og rapporteringsrutiner. Årsrapporter, delårsrapporter og annen informasjon er tilgjengelig på foretakets hjemmeside. I tillegg gis jevnlig elektronisk informasjon til alle tillitsvalgte.

Årsmøtet i Nortura kan vedta avsetning til eiernes medlemskapitalkonti. Avsetningen foretas på grunnlag av det enkelte

medlems omsetning med foretaket. Årlig avsatte beløp innestående på medlemskapitalkonto kan tilbakebetales kontoinne-haver sju år etter det året avsetningen fant sted. Eventuell utbetaling vedtas av årsmøtet. Innestående på medlemskapitalkonti, samt innbetalt andelsinnskudd, gir rett til renteavkastning i henhold til Lov om samvirkeforetak. Renteavkastningen vedtas av årsmøtet. Opptjente renter utbetales årlig.

Medlemmene i Nortura SA har like rettigheter og plikter. Medlemskapet i Nortura SA er knyttet til fullt innbetalt andelsinnskudd, at foretaket som er medlem har hatt leveranse til Nortura ett av de to siste regnskapsår og at den vedtektsfestede leveringsplikten er oppfylt. Overdragelse av eiendom hvor foretaket har medlemskap, skal meldes skriftlig til Nortura SA. Ny eier blir medlem og får stemmerett i Nortura SA fra det tidspunkt vedkommende har betalt fullt andelsinnskudd og er innført i medlemsregisteret.

Styret evaluerer eget arbeid og kompetanse, og årsmøtets valgkomité informeres om evalueringen. Godtgjørelse fastsettes av årsmøtet og de prosedyrer som gjelder for valgkomiteens forberedelse av behandling av slike forhold. Oversikt over ytelser til konsernledelse og ledende tillitsvalgte gis i noter til årsregnskapet. Revisjonsutvalget er et forberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret i Nortura SA, med formål å føre uavhengig kontroll med selskapets finansielle rapportering og kontrollsystemer. Hvert tertial gjennomgår revisjonsutvalget virksomhetens viktigste risikoområder og internkontroll. Ved behov kan slike gjennomganger foretas hyppigere. God kommunikasjon med eiere og kreditorer ivaretas gjennom års- og delårsrapportering. Nortura sine hjemmesider er hovedkanal i forhold til investorer, kunder og medlemmer.

Revisor fremlegger hvert år hovedtrekkene i en plan for gjennomføring av revisjonsarbeidet for revisjonsutvalget. Revisor orienterer revisjonsutvalget og konsernstyret om resultatene fra revisjonen. Revisjonsutvalget gir innstilling ved valg av revisor. Revisor deltar i revisjonsutvalgsmøte og konsernstyremøte der årsregnskapet blir gjennomgått. I tillegg har revisor årlig møte med konsernstyret uten at administrasjonen er til stede.

Drift og industriell utvikling

Virksomheten preges hele tiden av endringer, omstilling, forbedringer, avvikling og utvikling, og endringene har vært kraftigere i 2017 enn noen gang.

Det har vært store omlegginger i forretningslogikken knyttet til endret varevei. Fra februar 2017 startet overgangen fra å håndtere varer i den tradisjonelle Gilde-bakken, som har vært en del av Nortura sitt «nervesystem» i mer enn 25 år, til pakking i papp. Infrastrukturen i anleggene, lager og utekspedering har i stor grad vært konstruert for å håndtere varer i bakk. Omleggingen har derfor krevd bygningsmessige endringer og investeringer i utstyr. Parallelt med dette har det vært stor økning i kjedespesifikke varianter som har krevd hyppige omstillinger i produksjon. Arbeidet og intensiveringene skal bidra til å optimalisere verdikjeden og redusere kostnader og svinn.

Også i 2017 er det gjort mye i tilknytning til anleggsstrukturen. Anlegget på Malvik åpnet sitt nye tilbygg i februar samtidig som ekspedisjon på Tunga ble lukket. Skjæreavdelingen i Sarpsborg er avviklet og aktiviteten her er overført til andre fabrikker. Nortura Lillehammer avviklet sin drift på slutten av året, og nye lokaler på Rudshøgda er ferdigbygd og maskiner og utstyr er installert. Hermetikklinja som sto på Lillehammer er overført til Sarpsborg. Ekspedisjonsoppgavene er endret eller blitt borte som følge av ny varevei og overgang til grossistlagte

Totalmarked tall på nasjonalt nivå 2017

	Produksjon		Importkvoter	Engrossalg		Balanse
	Tonn	Index		Tonn	Index	
Storfe/kalv	84 900	104	7 500	102 100	98	-9 700
Sau/lam	26 800	106	392	27 500	112	-350
Gris	136 800	100	1 481	136 300	100	2 000
Egg	63 150	103	489	63 600	102	100
Kylling	89 700	104	370	90 600	103	
Kalkun	9 300	90		9 300	92	

varer. Over 350 medarbeidere i Nortura Produksjon har vært berørt og gjennomlevd krevende endringer som følge av disse strukturendringene.

For å skape nødvendig konkurransekraft er det viktig med involvering av medarbeidere og systematisk forbedrings- og utviklingsarbeid ved anlegg og andre enheter. Et av resultatene av dette arbeidet er den fortsatt gode effektivitetsforbedringen i slaktning og skjæring. I 2017 startet pilotprosjektet «Smart Industri» ved Nortura Hærland i samarbeid med SINTEF Raufoss Manufacturing. Her jobbes det med digitalisering, avansert automatisering, «lean production» og kompetanse.

Innenfor eggsektoren investeres det i ny pakkemaskin ved Nortura Hå, og ved Nortura Revetal legges det til rette for delte varestømmer basert på produksjonsformer for å møte den økende etterspørselen etter spesialvarestømmer i markedet. Drift og økonomi ved Nortura Samvirkekylling har i 2017 vært kraftig påvirket av den krevende markedssituasjonen for slaktekylling. Klekkevolumene både av foreldredyr og slaktekylling endte langt under budsjett. Kostnadene ved å regulere produksjon av rugeegg og regulere bort overskudd av rugeegg har vært svært store. Det er vedtatt en omstillingsordning for rugeeggprodusenter for å redusere overkapasitet i dette leddet. Selve rugeridriften har vært bra, med god leveringsgrad og bedring i kvalitet både på foreldredyr og slaktekyllinger. Forekomsten av ESBK er redusert gjennom året, og ved inngangen til 2018 er foreldredyrgenerasjonen fri for ESBK.

Målet er å bygge en sterkere kultur i hele Nortura for å øke verdiskapingen ved å forbedre arbeids- og vareflyt, takle raske omstillinger, gjennomføre forbedringer og minimere sløsing og ikke-verdiskapende operasjoner.

I 2017 ble rutinen for den årlige etiske revisjon fra Animalia skjerpet. Revisjonene foretas nå uanmeldt for å fjerne enhver tvil om at resultatene gir et riktig bilde av standarden på virksomheten. Nortura ønsker å spille på lag med Mattilsynet slik at de kan bidra til å gjøre virksomheten vår enda bedre og at Nortura hver dag leverer produkter med trygghet i verdensklasse. Nortura sine fabrikker har et godt forhold til Mattilsynet lokalt.

Antall forbrukerklager relatert til Nortura sin produksjon var på samme nivå i 2017 som året før. Nortura opplever at forbrukerne er flinke til å gi både positive og negative tilbakemeldinger, som nå i stor grad skjer gjennom sosiale media. Bruk av salt og emballasje er forhold forbrukerne er særlig opptatt av.

Det arbeides systematisk på mange områder når det gjelder sikkerhet og beredskap. Et omfattende og grundig arbeid er

gjort med sikkerhetsanalyser, bedret verneutstyr og forebyggende arbeid. Nortura sine ledere, verneombud og ansatte tenker sikkerhet og viser ansvar. Alvorlige skader i Nortura har gått ned i 2017, men vi er ikke fornøyd fordi det fortsatt er for mange som skader seg på jobb.

Totalmarkedet

Overskudd av gris

Situasjonen med overskudd av svinekjøtt har vedvart og holdt seg relativt stabil gjennom 2017. Samlet overskudd for året ble 2 000 tonn. Både produksjonen og engrossalget var om lag uendret sammenliknet med 2016. Slaktevektene var stabile gjennom året.

Det var overdekning av gris gjennom store deler av første halvår av 2017. Reguleringslageret av helt slakt økte fra 50 tonn ved inngangen av året til vel 1 400 tonn ved slutten av sommeren.

Mot jul tok bransjen ut mye gris fra reguleringslageret, blant annet for å dekke markedet for ribbe med norsk vare. I likhet med 2016 var det ikke behov for redusert toll på sideflesk for å supplere med importert ribbe. For å skape balanse i markedet er det eksportert om lag 1 900 tonn svinekjøtt i 2017.

For avtaleåret 2016/2017 ble målprisen på gris økt med 9 øre/kg. Ved inngangen til 2017 ble engrosprisen redusert med 30 øre/kg og prisuttaket for 2016/2017 ble 48 øre/kg under målpris. I jordbruksoppgjøret 2017/2018 ble målprisen holdt uendret og Nortura har varslet et prisuttak på ca. 70 øre/kg under målpris. Omsetningsavgiften på gris har vært stabil med 1,50 kr/kg gjennom 2017.

Økende dekning av norsk storfekjøtt, men fortsatt mye import

Produksjonen av storfekjøtt økte med fire prosent i 2017, mens engrossalget ble redusert med to prosent. Det ble derfor mindre behov for import. Mens importen de senere årene har utgjort godt over 20 prosent av storfekjøttet som omsettes i Norge, ble andelen redusert til 18 prosent i 2017. Totalt ble det importert 17 900 tonn, mot 23 170 tonn i 2016.

Som normalt var det underdekning store deler av året, men perioden med full dekning av norsk storfe på høsten varte lenger enn det som har vært vanlig. Tollen på hele slakt var satt ned fra starten av året og fram til midten av august. Senere var markedet dekket med norsk vare og import over tollkvoter.

Skjæring tonn	2017	2016
Gris	68 058	65 765
Storfe/kalv	39 519	40 549
Småfe	13 042	10 837

Det var relativt høy slakting av storfe gjennom sommeren og tidlig høst og overskudd i enkelte uker. Totalt ble 720 tonn storfe kjøtt lagt på reguleringslager. Ved utgangen av året var fortsatt alt på lager.

I løpet av 2017 økte gjennomsnittlig engrospris for storfe med 0,80 kr/kg. Hele prisøkningen kom i første halvår. Det er i tråd med Nortura sin strategi for å øke tilførslene når underdekningen er størst.

Ubalanse for sau og lam ga reduserte priser

Situasjonen med overskudd av sau og lam fortsatte i 2017. Ved inngangen til året lå det 3 200 tonn sau og lam på reguleringslager. Ved hjelp av kraftig salgsstimulering gjennom redusert pris og stor innsats fra bransjen og handelen, ble lageret så godt som tømt fram til starten på ny sesong. Totalt for året økte salget med 12 prosent. Hele økningen kom i 1. halvår, mens sesongsalget i 2. halvår var om lag uendret. Produksjonen økte med seks prosent. Økningen skyldtes i hovedsak økt slakting av sau grunnet forskyving av slaktetidspunkt som følge av endret telledato.

Med et prognosert overskudd for året var det viktig å få i gang tidlig slakting for å ha nok lam tilgjengelig i september, når markedet begynner å etterspørre ferske lam. Det var også ønskelig med tidligere levering for å få inn lettere lam og dermed redusere overskuddet. Prisløypa for andre halvår ble, som i fjor, utformet med tanke på å stimulere til tidlig slakting, samtidig som en gikk ut med informasjon til sauebøndene om viktigheten av å få lammene tidligere. Disse tiltakene hadde god effekt, selv om været og beiteforholdene trakk litt i motsatt retning. Det var nok lam i markedet i hele sesongen. Gjennomsnittsvektene gikk ned med 0,6 kg sammenlignet med 2016. Likevel var det overdekning av lam hele høsten og førjulsvinteren med innlegg på reguleringslager nesten hver uke. Ved utgangen av året var reguleringslageret på 2 850 tonn. Av dette var over halvparten sau. Gjennom 2017 har markedet for sau vært en særlig utfordring som følge av at industrien i mindre grad enn tidligere etterspør sau som råvare. Prisen på sau ble redusert som følge av dette. I en periode var norsk vare konkurransedyktig på det internasjonale markedet, noe som resulterte i at ca. 700 tonn sau ble eksportert. Etter at Omsetningsrådet slo fast at frysefradrag ikke kan godtgjøres ved eksport, valgte Nortura å tilbakebetale frysefradraget for det aktuelle kvantumet, tilsvarende ca. 1,9 millioner kroner.

For å bidra til bedre markedsbalanse, ble planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam redusert med 3,00 kr/kg sammenlignet med andre halvår 2016. Denne engrosprisen ble videreført for 2. halvår 2017. Til sammen er engrosprisen for lam redusert med 5,90 kr/kg i løpet av 2016 og 2017. I samme periode er engrosprisen for sau redusert med 9,00 kr/kg. I tillegg har omsetningsavgiften for sau og lam økt betydelig som følge av økte reguleringskostnader.

Tilførsel tonn	2017	2016
Gris	86 187	87 897
Storfe/kalv	61 154	59 496
Småfe	18 741	17 647
Egg	45 598	44 175
Kylling	49 093	50 608
Kalkun/gourmethøne	6 707	7 795

Eggproduksjon med overkapasitet og omstilling

Eggproduksjonen økte ca. tre prosent og eggsalget økte med to prosent i 2017, og resulterte i overskudd i 2017. 580 tonn egg ble fjernet ved førtidsslakting, og eggimporten var ca. 500 tonn. Etter endring av regelverket i 2012 med forbud mot høner i tradisjonelle bur, har fordelingen mellom frittgående høner og høner i miljøbur vært rimelig stabil og i samsvar med etterspørselen. I løpet av 2017 har imidlertid handelen gitt helt klare meldinger om at de vil ha egg fra frittgående høner. I stor grad omfatter dette forbrukerkravet også bearbeidede produkter. Eggnaeringen står derfor overfor en ny omstilling, men det er noe ulike tidsperspektiv mot ulike markeder. Eggproduksjon for skalleggmarkedet skal vesentlig omstilles innen 2020, mens eggprodukter har en noe lengre frist.

Bedring i markedet for egg medførte at planlagt gjennomsnittlig engrospris ble justert opp med 20 øre/kg for 1. halvår 2017. 2. halvår ble engrosprisen ytterligere økt med 40 øre/kg til 19,20 kr/kg. Prisøkningen er vesentlig tatt ut på egg fra frittgående høner i takt med endrede markedskrav. Omsetningsavgiften var i 2017 0,50 kr/kg. Avgiften var lavere enn forbruket i et balansert marked, men det var riktig å redusere fondet for omsetningsavgift. Fra 2018 økes omsetningsavgiften til 0,70 kr/kg.

Kyllingsalget øker, nedgang for kalkun

Økningen i engrossalget av kylling er beregnet til om lag tre prosent i 2017. Dermed fortsatte den positive trenden fra 2016, da salget snudde oppover igjen etter nedgangen høsten 2014 og i 2015. Også i 2017 ble produksjonen begrenset gjennom reduserte innsett. Samtidig fortsatte dreiningen i produksjonen mellom aktørene. Produksjonen av kalkun ble redusert og tilpasset et lavere salg i 2017. Etter at Norsk Kylling avvirket egen kalkunslakting, er det nå vesentlig Nortura som slakter kalkun.

Tilførsler

Nortura sine samlede tilførsler i 2017 var 3 400 tonn høyere enn året før, men det er en ulik utvikling mellom dyreslagene. Nortura har hatt økning i tilførslene av storfe, småfe og egg, og en tilsvarende reduksjon i tilførslene av gris, kylling og kalkun.

Den største økningen relativt sett har vært på storfe med 1 900 tonn, som skyldes slakting av 4 400 flere dyr med én kilo høyere gjennomsnittsvekt. Dette er tredje år på rad at gjennomsnittsvekten øker.

I lammesesongen i 2017 ble det god respons på de anbefalinger og tiltak som ble satt i verk, slik at det var god markedsdekning fra starten og gjennom hele sesongen. Nortura slaktet 12 000 flere lam enn året før. Gjennomsnittsvekten ble redusert med 0,6 kilo til 18,2 kilo. Tonnasjen gikk derfor ned med 194 tonn i sesongen. Året har dessuten vært preget av svært stor slakting av sau. Totalt er det slaktet 36 000 flere sau enn 2016.

Utvikling markedsandeler* Gilde 2017 (%)

Varegruppe	Markedsandel	Endring
Pølser	61,5	+ 1,6
Ferskt kjøttpålegg	48,0	+ 0,4
Bacon	44,8	+ 1,8
Fersk postei	37,2	- 0,9
Ferskt bearbeidet kjøtt	36,3	+ 0,2
Ferske deiger/farser	23,2	- 0,6
Ferskt rent kjøtt	21,3	- 0,2
Spekepølse	21,1	+ 1,1
Dypfryst bearbeidet kjøtt	17,5	- 4,7
Spekemat	15,9	- 1,4

Nortura har slaktet 20 000 færre slaktegriser i 2017 enn året før. Det er også slaktet 800 færre purker i 2017. Gjennomsnittsvekten på slaktegris er uendret. Totalt har Nortura slaktet nesten 2 000 tonn mer gris i 2017 enn året før. Også i 2017 har det vært utfordrende å balansere smågrismarkedet i deler av året.

Tilførslene av egg har økt med nesten 800 tonn. Økt salg har bidratt til god markedsbalanse gjennom året. Det er imidlertid ubalanse mellom tilbudet av egg fra frittgående høner og høner i miljøinnredning i forhold til etterspørselen. Derfor blir det nødvendig å øke andelen egg fra frittgående høner betydelig fremover.

For kylling og kalkun styres tilførslene av markedsadgangen. Totalt har kyllingforbruket i Norge økt i 2017, mens det har vært mer stabilt for kalkun. I Nortura er tilførslene imidlertid redusert med litt over 2 400 tonn. Dette innebærer at Nortura sin markedsandel for kylling er betydelig redusert, mens den er relativt stabil for kalkun.

Nye medlemmer

Arbeidet med å øke Nortura sin andel av tilførslene har høy prioritet i et marked preget av sterk konkurranse. I 2017 hadde Nortura en netto tilgang på vel 260 nye aktive medlemmer. Det er foretatt nesten 5 700 medlemsbesøk og det er gjennomført vel 350 besøk hos produsenter uten medlemskap. Markedsandelene i 2017 viser en positiv utvikling for småfe og egg, men fallende utvikling for de andre produsentgruppene.

Interessen for spesialisert storfekjøttproduksjon er fortsatt god. Nortura sitt mål for ammekuproduksjonen er nå redusert til 2 500 nye ammekyr per år de neste tre år. Foreløpige tall viser at det tidligere målet om 4 500 nye ammekyr per år trolig ble overoppfyllt i 2017.

Sluttmarkedet

Nortura sine merkevarer Gilde og Prior har sterke posisjoner i markedet. Målinger foretatt av Ipsos MMI i tredje kvartal 2017 viste at 59 prosent av forbrukerne foretrekker Gilde kjøtt- og kjøttvarer, mens nærmeste konkurrent oppnådde 8 prosent. Prior har også meget høy merkepreferanse i sine hovedkategorier, henholdsvis 56 prosent for kylling- og kalkunkjøtt og hele 63 prosent for egg.

Utvikling markedsandeler* Prior 2017 (%)

Varegruppe	Markedsandel	Endring
Egg	46,4	+ 1,0
Fersk fjørefekjøtt	21,7	+1,7
Ferskt kjøttpålegg	9,2	- 0,2
Pølser	8,4	+ 1,0
Ferskt bearbeidet kjøtt	3,3	+ 0,5
Fersk postei	1,3	+ 0,1
Ferske deiger/farser	1,1	- 0,2
Bacon	1,0	+ 0,8

*) markedsandelene er uttrykt i omsetningsverdi

Sunnhet, lettvinhet og opprinnelse har lenge vært megatrender innen mat og drikke. Det siste året har vi også sett en klart økende bevissthet rundt bærekraft og etikk, både fra forbrukere, bedrifter og myndigheter. Miljø- og klimapåvirkning, matsvinn, dyrevelferd og etisk handel/innkjøp er temaer som er kommet høyt på dagsordenen. Vi ser ellers at vegetartrenden har forsterket seg med et økende utbud av kjøttfrie produkter i handelen. Salget er imidlertid fortsatt svært lite sammenliknet med kjøttvarer. For de helnorske merkevarene Gilde og Prior er det positivt at en høy andel av forbrukerne er opptatt av at maten er norsk. 57 prosent velger alltid norske matvarer der det er mulig, og 65 prosent mener norskprodusert mat er tryggeste. En hovedgrunn til å velge norsk mat fremfor utenlandsk i butikken, i tillegg til å ta vare på norske arbeidsplasser, er at «jeg ønsker å støtte den norske bonden». Hele 9 av 10 er enig i dette. (Kilde: Matmerk).

Nortura er opptatt av å jobbe sammen med myndighetene for å bidra til å nå de viktigste samfunnsmålene innen helse og bærekraft. I oktober 2015 signerte Nortura på Helsedirektoratets «saltpartnerskap», hvor en samlet matbransje jobber for å redusere saltinnholdet i matvarer med 15 prosent innen 2018. I desember 2016 signerte Nortura en intensjonsavtale med helse- og omsorgsminister Bent Høie, med mål om fortsatt reduksjon av salt og mettett fett i Nortura-produktene, og økt tilretteleggelse for at forbruker lettere kan ta sunne valg. Og i september 2017 signerte Nortura «Tilslutningserklæringen for matsvinn» hos klima- og miljøministeren, og har dermed forpliktet seg til å halvere matsvinnet i sin virksomhet innen 2030, i tråd med FNs bærekraftsmål og EUs handlingsplan for sirkulærøkonomi. For å bidra til redusert matsvinn på forbrukerleddet, innførte Nortura ny merkingssåte på Prior egg, til: Best før, men ikke dårlig etter.

Nortura PROFF

Nortura PROFF leverer produkter til storkjøkkenmarkedet, og det har vært et utfordrende år i dette markedet. Hendelser som brann på ASKO Vestby i april gjorde første halvår til spesielt krevende for hele markedet. Til tross for dette oppnådde Nortura PROFF et salg i første halvår på nivå med samme periode året før. Takket være systematisk, offensiv og målrettet jobb fikk Nortura PROFF virkelig vind i seilene andre halvår og i årets fire siste måneder nådde Nortura PROFF en vekst på 4,8 prosent sammenliknet med 2016. For året som helhet ble volumveksten 1,8 prosent.

Nye Salgskanaler (nettaktørene) oppnådde i sitt andre hele driftsår målsettingen om en vekst på 66 prosent.

Nortura PROFF fortsetter å levere som en av konsernets vekst-motorer og arbeider for å være markedets mest inspirerende og verdiskapende partner for sine kunder. Dette vil være førende for virksomheten også i 2018.

Nortura Kjøttcompagniet

Kjøttcompagniet har hatt en positiv salgsutvikling i 2017, og den største veksten er oppnådd innen økologi. Økologiske egg er den største varelinjen med en vekst på 15 prosent og et volum som rundet 1 000 tonn i 2017. Samtidig er det solgt mer av økologisk biff og filet. Av andre varegrupper med god vekst, er fenalår særlig verdte å nevne.

Nortura ved Kjøttcompagniet fikk tildelt flere priser i 2017. Prisen «Årets kjøtt 2016» ble tildelt Gilde Sommerlam. Samme konsept fikk litt senere også tildelt Spesialitetsmerket. Spesialitetsmerket er også tildelt Gilde Vegagris tørrhengt bacon. Fenalår fra Norge har dessuten fått samme beskyttelse som blant annet Parmaskinke og Champagne i EU.

Rapporten «Status lokalmat og -drikke 2016» utgitt av Matmerk, viser at salget av lokalmat og -drikke har mer enn doblet seg siden 2010 og markedet er halvveis til målet på 10 milliarder kroner i dagligvaremarkedet innen 2025. I tillegg kommer salget av lokalmat på Bondens marked, matfestivaler, spesialforretninger, hoteller og restauranter over hele landet. Nortura representerer en rik matkultur og har tatt tydelige posisjoner i flere av disse markedene, men vi ser at det er større potensial og muligheter med enda mer målrettet arbeid. Det er viktig at Nortura er med på denne utviklingen og tar større andeler i et marked med så sterk vekst. Veksten i dagligvaremarkedet har flatet noe ut, men vi har stor tro på at markedet vil nå målsettingen innen 2025. Nortura bruker samme definisjonen på lokalmat som markedet ellers: «Mat- og drikkeprodukter med en lokal identitet, særegen opprinnelse eller spesielle kvaliteter knyttet til produksjonsmetode, tradisjon eller produkthistorie».

Nærings- og handelspolitikk

Det parlamentariske grunnlaget for Regjeringen ble endret ved Stortingsvalget i september 2017. Mens KrF ikke lenger er en del av regjeringens parlamentariske grunnlag, har Venstre gått inn i regjeringen. En borgerlig mindretallsregjering er fortsatt avhengig av å søke støtte i Stortinget.

Gjennom behandlingen av en rekke saker i Stortinget, ble det synliggjort til dels stor avstand mellom Regjeringen og de øvrige partiene i landbrukspolitikken. Et flertall i Stortinget ønsker å styrke og videreføre sentrale landbrukspolitiske virkemidler, mens Regjeringen fører en reformorientert politikk som blant annet innebærer svekkelse av markedsordningene.

De mest sentrale nærings- og handelspolitiske temaene gjennom 2017 har vært jordbruksmeldingen, jordbruksoppkjøret, ny Artikkel 19-avtale med EU, Opplysningskontoret for egg og kjøtt (OEK/MatPrat), samt WTO- forhandlingene i Buenos Aires.

Av saker som har vært til behandling i Stortinget, har Nortura gjennom året arbeidet for å forhindre fjerning av markedsregulering på egg og avvikling av målpris på gris, samt styrking av produksjonsregulerende virkemidler og opprettholdelse av Opplysningskontoret for egg og kjøtt. Etter behandlingen av jordbruksmeldingen i juni lyktes det å beholde markedsreguleringen på egg, videreføre målpris på gris og stanse en avvikling av Opplysningskontoret for egg og kjøtt i påvente av en utredning av virkemidlene i markedsreguleringsordningen.

I takt med bortfall av virkemidler arbeider landbruket for styrket produksjonsregulering, uten at det er oppnådd konkrete resultater i 2017.

Jordbruksoppkjøret 2017 endte med at Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukerlag brøt forhandlingene med staten. Gjennom en uvanlig behandling i Stortinget ble inntektsrammen økt og forhandlingspartene ble instruert til fordelingsforhandlinger på den nye rammen, som var 625 millioner kroner.

Ny Artikkel 19-avtale ble ratifisert i Stortinget i juni. Samlet er det gitt innrømmelser til EU på 2 550 tonn på Nortura sine områder, fordelt på uforedlet storfe, svin, kylling og andebryst samt foredlet vare av skinke og pølser. Det er forventet at EU vil ratifisere avtalen i løpet av 2018, og at den vil gjelde fra 1. januar 2019.

Det ble gjennomført en ny ministerkonferanse i Verdens Handelsorganisasjon (WTO) i Buenos Aires i desember uten endringer eller nye forpliktelser på landbruksområdet for Norge. Det råder stor usikkerhet om veien videre for WTO og hvordan landene skal arbeide videre for å redusere intern landbruksstøtte og øke markedstilgang for landbruksprodukter. Neste ministermøte er i 2019.

Norge er direkte eller gjennom EFTA involvert i en rekke forhandlinger om handelsavtaler. De viktigste for Nortura er forhandlingene med Kina og den søramerikanske handelsblokken Mercosur. Forhandlingene er så vidt startet, og vil stå sentralt i Nortura sine handelspolitiske oppfølging i årene som kommer.

Juridiske prosesser

Nortura har to pågående prosesser for domstolene i henholdsvis Norge og Namibia. Begge rettsprosessene er omtalt i Nortura sine årsmeldinger for 2015 og 2016: Nortura sitt søksmål mot COWI i anledning Hærland-utbyggingen (2012-2015), og søksmålet fra det namibiske selskapet Witvlei Meat.

Når det gjelder grunnlaget for søksmålet mot COWI, vises det til årsmeldingen for 2015. Nortura tapte saken i Fredrikstad tingrett og har anket saken til Borgarting lagmannsrett. Resultatet i dommen innebærer at Nortura skal betale et tilleggshonorar og saksomkostninger til COWI. Dommerne i tingretten delte seg i et flertall (juridisk dommer og én fagkyndig meddommer) og et mindretall (én fagkyndig meddommer). Sistnevnte innstilte på å gi Nortura medhold på vesentlige punkter i saken. Tidspunktet for ankeforhandling er ennå ikke avklart, men forventes å bli avholdt i midten av 2019. Nortura sine krav bygger på samme grunnlag som ved saksanlegget vinteren 2016.

Det namibiske selskapet Witvlei Meat, som Nortura er aksjonær i, anla i 2016 et søksmål mot Nortura og Nortura sitt datterselskap Noridane for Oslo tingrett. Grunnlaget for kravet er omtalt i årsmeldingen for 2015. Søksmålet ble avvist av Oslo tingrett i februar 2017, ettersom Witvlei Meat ikke stilte sikkerhet for sitt potensielle ansvar for saksomkostnader. Avgjørelsen er rettskraftig. Witvlei Meat har i ettertid likevel reist det samme kravet for domstolene i Namibia. Nortura bestrider fortsatt grunnlaget for kravet og er for øvrig av den oppfatning at kravet bare kan fremmes for norske domstoler, slik Witvlei Meat forsøkte på, men ikke fulgte opp. Nortura sin og Noridane sin anførsel er derfor at saken skal avvises fra domstolene i Namibia. Det er utfordrende å oppnå tilfredsstillende fremdrift i saken, og tidspunktet for rettslig behandling i Namibia er ikke avklart.

Dyretransport 2017	Transporterte dyr	Transporttid	% døde
Gris	1 037 332	2 t 36 min	0,020 %
Storfe	205 231	3 t 20 min	0,002 %
Småfe	903 099	3 t 42 min	0,024 %
Kylling	32 765 547	1 t 52 min	0,071 %
Kalkun	937 668	1 t 54 min	0,076 %

Nortura eller Nortura sine datterselskaper har påklaget enkelte vedtak fra Mattilsynets regionkontorer. Dette gjelder blant annet et vedtak fra Mattilsynet Region Øst som omhandler retten til å bruke betegnelsen «Kalkunbacon» på Prior sitt kalkunbacon. Nortura sitt datterselskap Norfersk har påklaget et vedtak fra Mattilsynet Region Stor-Oslo, som legger begrensninger for skjæring av flere dyreslag på samme linje. Dersom Nortura ikke gis medhold i sine klager, vil vedtakene ha økonomiske konsekvenser. Vedtak i klagesakene ventes å foreligge i løpet av første halvår 2018, og kan eventuelt bringes videre inn for domstolene for ytterligere overprøving.

Dyrehelse, mattrygghet, matpolitikk og beredskap

Norske husdyr har svært god helse. Forekomstene av alvorlige smittsomme husdyr sykdommer og smittestoffer som kan overføres mellom dyr og mennesker, er blant de laveste i verden. Den gode norske dyrehelsen reflekteres i et lavt forbruk av antibiotika. Verdien av arbeidet som norsk husdyrnæring har gjort for å styrke dyrehelsen er synliggjort gjennom økt oppmerksomhet omkring utviklingen av antibiotikaresistens i samfunnet. Nortura sitt mål er å ivareta den gunstige dyrehelsesituasjonen fremover. For å oppnå dette er det viktig å følge opp forebyggende helsearbeid og gode rutiner for smittebeskyttelse hos Nortura-bonden.

Antibiotikaresistens

Nortura sitt motto er: Friske dyr trenger ikke antibiotika. Til tross for lavt forbruk av antibiotika i norsk husdyrhold, blir våre husdyr påvirket av hva som skjer i humanpopulasjonen og utenfor landets grenser når det gjelder antibiotikaresistente bakterier. I 2017 har det vært flere påvisninger av antibiotikaresistente gule stafylokokker av MRSA-typen hos gris. I alle tilfellene antar man at smitten er kommet via folk som er bærere av MRSA. Testing av personer med økt sannsynlighet for å være bærer av MRSA, gode rutiner for smittebeskyttelse og etterlevelse av prinsippene for trygg livdyrhandel, er viktige tiltak for å redusere risikoen og begrense konsekvensene av MRSA-smitte. Nortura har formidlet viktigheten av dette overfor våre medlemmer.

ESBL-produserende E.coli-bakterier hos norsk kylling er introdusert gjennom import av avlsmateriale. Tilstedeværelsen av ESBL i importert avlsmateriale skyldes tidligere forebyggende bruk av antibiotika i avlspyramiden. Nortura har derfor stilt krav om opphør av slik antibiotikabruk til avlsdyr som skal gi opphav til norske slaktekyllinger. Kravet er fremsatt sammen med andre skandinaviske kunder. For å redusere forekomsten av ESBL-produserende E.coli i norsk kylling, gjennomfører Nortura ytterligere tiltak som en del av fjørfenæringens handlingsplan mot resistente bakterier. Nortura sin egen kartlegging indikerer at disse tiltakene har gitt effekt. Siden arbeidet startet opp, er forekomsten av ESBL-bakterier redusert i alle ledd i verdikjeden. Nortura vil også fremover følge opp med tiltak slik at forekomsten av ESBL hos kylling blir så lav som mulig.

Dyrevelferd slaktning og transport

«Etisk regnskap» innebærer at en uavhengig tredjepart foretar revisjon av dyrevelferden ved slaktning. Nortura har som mål at alle slaktelinjer minst skal oppnå den nest beste karakteren B ved slike revisjoner. Dersom revisjonen fører til dårligere karakter enn B, skal fabrikken rette opp svakheter så raskt som mulig og det skal gjennomføres ny revisjon i løpet av kort tid. Ved utgangen av 2017 hadde 60 prosent av slaktelinjene ved Nortura sine fabrikker karakter A, mens 40 prosent hadde karakter B.

Kvalitetssikring av dyretransporter er viktig i dyrevelferdsarbeidet. Tabellen under viser en oversikt over gjennomsnittlige transporttider og andel dyr som døde under transport og ved oppstalling for de ulike dyreartene. I 2017 var det stor oppmerksomhet omkring bruk av utrangerte verpehøns til mat og Nortura svarte på forbrukernes ønske ved å tilby slaktede verpehøns igjen. Gjennomsnittlig transporttid for verpehøns som ble slaktet på Nortura sine anlegg i 2017 var 2,5 timer. Transportdødeligheten var 0,16 prosent.

Verpehøns og dødelighet

I 2012 ble det forbudt med hold av verpehøns i såkalte nakne bur, i stedet skal verpehøns holdes frittstående eller i miljøinnredede bur med tilgang til vagle, sandbad og verpekasse. Frittstående systemer og bruk av miljøinnredning har ulike styrker og svakheter i forhold til dyrevelferd, og fagmiljøene kan ikke fastslå om den ene driftsformen er bedre enn den andre rent dyrevelferdsmessig. Nortura sin Eggkontroll har registrert dødelighet hos verpehøns over flere år. De siste ti år har det totalt sett vært en reduksjon i dødeligheten, men det har vært en stigning i dødelighet blant frittstående høns de siste tre år. Nortura kan ikke si sikkert hva som ligger bak denne stigningen, men mangel på koksidi-vaksine antas å være en faktor. I tillegg er flere besetninger kommet med i Eggkontrollen, noe som gjør at tallene må tolkes med forsiktighet. Norturas mål er å redusere dødeligheten så mye som mulig. Dette blir gjort ved å følge opp besetninger med høy dødelighet spesielt, og generelt ha stor oppmerksomhet omkring forebyggende tiltak og smittevern. Alle Nortura sine nye eggprodusenter får også tilbud om opplæring gjennom Fjølfseskolen og følges opp av våre rådgivere og veterinærer.

Dyrevelferd gris

Siste halvår 2017 begynte Mattilsynet et tilsynsprosjekt i slaktegrisebesetninger i Rogaland. Prosjektet fører tilsyn med dyrevelferden i besetningene og skal avsluttes første halvår 2018. Foreløpige resultater fra prosjektet viser flere tilfeller der forholdene ikke er i henhold til regelverket eller i tråd med god dyrevelferd. Nortura ser svært alvorlig på manglende ivaretagelse av dyrevelferden. Sammen med øvrige aktører i bransjen har Nortura vedtatt et dyrevelferdsprogram for slaktegris som skal sikre årlig besøk av veterinær og dokumentere at regelverket følges. Programmet forventes å starte opp i 2018.

Helse, miljø og sikkerhet

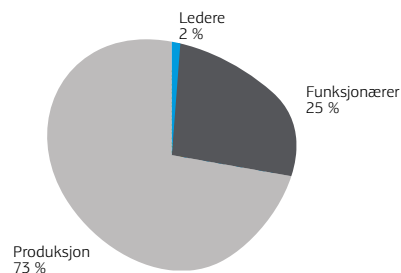
Det har vært nedlagt en betydelig innsats i hele Nortura for å nå målene i konsernets «0-skadeplan for 2015-2017». I planperioden sett under ett har dette arbeidet bidratt til en reduksjon i antall fraværsskader med 21 prosent og en reduksjon i H-verdien fra 25 til 21. I samme periode har det årlige antall rapporterte HMS-hendelser (uønskede hendelser uten personskade) og farlige forhold mer enn fordoblet seg; fra ca. 750 i 2014 til ca. 1600 i 2017. Dette er en ønsket utvikling siden det å kartlegge uønskede hendelser og farlige forhold er viktig i arbeidet med å forebygge personskader og større ulykker. Selv om resultatutvikling innen HMS-området er positiv, må innsatsen økes og forbedres i åra som kommer for at Nortura skal nå de mål som er satt for HMS-arbeidet.

I 2017 har Nortura etterutdannet HMS-revisorer og gjennomført HMS-revisjoner som kartlegger fabrikkens sikkerhetskultur og hvorvidt denne kulturen faktisk bidrar til et trygt arbeidsmiljø for de ansatte. Nortura har også utviklet HMS-plakater til bruk i de ulike enhetene for å minne oss om hvor viktig det er at alle tar ansvar for seg selv og det livet man er glad i.

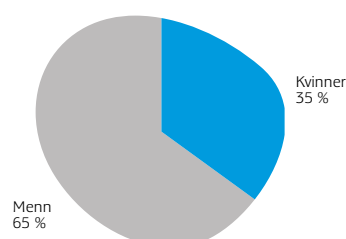
Nortura sin «Mål- og aktivitetsplan for 2015-2018» har som mål å redusere sykefraværet til 6 prosent i avtaleperioden, dvs. en tilstedeværelse på 94 prosent. Korttids- og langtidsfraværet var i 2017 på henholdsvis 2,4 og 4,2 prosent, totalt 6,6 prosent. Tilstedeværelsen har derfor økt fra 92,6 til 93,4 prosent. Siden det i 2017 ble utviklet et nytt verktøy i SAP for beregning av sykefravær, er det knyttet en viss usikkerhet til hvor mye av denne økningen som skyldes det nye verktøyet.

Et av satsningsområdene i 2017 har vært «Verdibasert ledelse», som er et opplegg for ledergruppene i Nortura. I tillegg er det utarbeidet en egen HMS-standard for Nortura som ytterligere skal forsterke det systematiske HMS-arbeidet i konsernet. Et av flere viktige elementer i denne standarden er arbeidet med å utvikle et godt psykososialt arbeidsmiljø. HMS-standarden skal gjøres gjeldende i 2018.

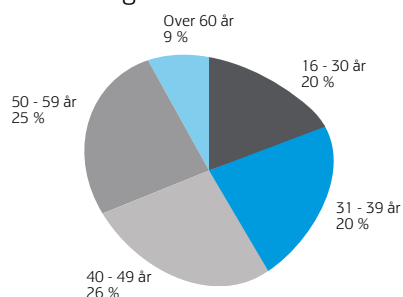
Fordelt på funksjon

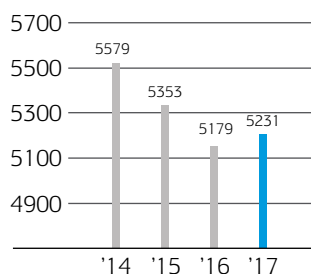
Kjønnsfordeling personal

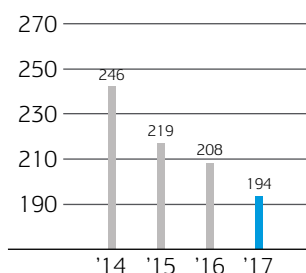
Aldersfordeling

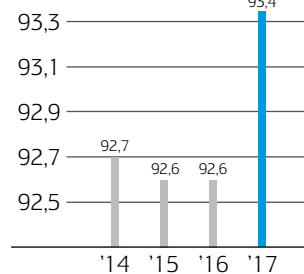
Antall utførte årsverk (uten innleide)

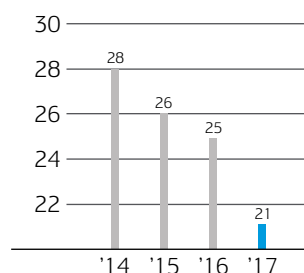
Antall personskader med fravær

Tilstedeværelse - %

H-verdi

#metoo

Kampanjen #metoo har rettet sterkt søkelys på seksuell trakassering i arbeidsforhold. En undersøkelse på norske arbeidsplasser i 2016 viste at ca. 4 prosent av norske arbeidstakere opplevde uønsket seksuell oppmerksomhet. Seksuell trakassering defineres som enhver form for uønsket seksuell oppmerksomhet som har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlig, nedverdiggende, ydmykende eller plagsom.

Nortura har et etisk regelverk som er krystallklart på dette området. Arbeidsmiljøet skal preges av likeverd, åpenhet og toleranse. Nortura aksepterer ingen form for trakassering, mobbing eller diskriminering på grunnlag av kjønn, religion, nasjonal eller etnisk opprinnelse, kulturell bakgrunn, sosial tilhørighet, funksjonshemming, seksuell legning, sivilstand, alder eller politisk oppfatning. Nortura skal kjennetegnes ved like arbeidsmuligheter og rettferdig behandling.

Krenkende adferd, seksuelt eller på andre måter, er helt uakseptabelt. Det er brudd på Norturas arbeidsreglement og verdier, og skal behandles deretter.

Likestilling, mangfold og kompetanse

Nortura er en multikulturell arbeidsplass med medarbeidere fra om lag 70 ulike nasjoner. Rundt 25 prosent av medarbeiderne har sin opprinnelse fra andre land enn Norge. En rekke initiativer og tiltak er gjennomført lokalt ved de enkelte fabrikker og enheter for å tilpasse arbeidsplassen til medarbeidere med ulike bakgrunn.

Nortura legger til rette for at medarbeidere med ulike religiøse tradisjoner skal få praktisere disse. Det er ikke rapportert om mobbetilfeller. Et godt apparat av tillitsvalgte og verneombud er et viktig bidrag i arbeidet med å få til et godt arbeidsmiljø.

Kjønnsfordelingen i konsernet er ca. 35 prosent kvinner og 65 prosent menn. For ledende stillinger er fordelingen ca. 25 prosent kvinner og 75 prosent menn. Nortura satser på kompetanseutvikling med «on the job training» som hovedprinsipp. Det er et kompetanseprogram i ledelse (LØK) under gjennomføring, i samarbeid med BI for å understøtte Nortura sine behov i åra som kommer.

Miljø

Nortura har i 2017 rigget ferdig et stort program knyttet til det grønne skiftet 2017-2021. Programmet bygger på konsernets reviderte miljø- og klimapolicy fra 2016. Her slås det fast at klima- og miljøledelse skal styre alle aktiviteter gjennom hele verdikjeden, og at Nortura aktivt skal søke klimasmarte løsninger sammen med våre kunder og leverandører.

Nortura sitt miljøregnskap tar for seg sju definerte målområder i det grønne skiftet. Disse målområdene har vært gjennom en omfattende prosess i 2017 sammen med utvalgte ledere, prosjektgrupper og ansatte. De sju målområdene som danner grunnlag for våre KPI'er fram mot 2030 er følgende:

1. Klimasmarte gårder.
2. Klimanøytral transport.
3. Klimanøytrale fabrikker.
4. Klimasmarte produkter.
5. Miljøvennlig emballasje.
6. Redusere matsvinn.
7. Økt verdiskaping gjennom sirkulærøkonomi.

Det er også satt delmål fram til 2021. Nortura har hatt et tett samarbeid med Norgs handelshøyskole (NHH) og miljøet for energi og bærekraft i 2017. Oppdraget har vært å utarbeide vårt klimaregnskap etter GHG-protokollen. Det er første gang Nortura gjennomfører dette. I tillegg er to NHH-studenter i ferd med å skrive sine masteroppgaver knyttet til prosjektet. Det har vært en givende prosess for alle involverte. Klimaregnskapet skal hjelpe Nortura i arbeidet med å styre vårt energiforbruk, legge strategiske og innovative føringer mot fornybarhetssamfunnet og med å utvikle nye forretningsmuligheter.

Nortura har som en viktig målsetting å utnytte hele dyret og skape nye produkter på restråstoffer som ikke brukes til mat. Vi er i gang med et solid, innovativt og fremtidsrettet arbeid her, knyttet opp mot Norilia og byggingen av Bioco, som skal ferdigstilles i løpet av våren 2018, i tillegg til det arbeidet som ivaretas av Norsk Protein AS.

Nortura sluttet seg til regjeringens matsvinnavtale i 2017. Samtidig har Nortura satt høyere mål. Kun én prosent av vår produksjon er svinn. Nortura kartlegger nå rutiner, teknologi og avviksregistrering for ytterligere reduksjon.

Vi er medlem av Grønt Punkt og all vår emballasje kan inngå i de etablerte resirkuleringssystemene. Vi bidrar til en sirkulær framtid ved å benytte høyest mulig andel resirkulert materiale inn i våre emballasjer. Alle Prior eggekartonger er laget av 100% resirkulert fiber. Vi ønsker å bidra til redusert bruk av fossil plast ved en gradvis overgang til plastmateriale laget av biologisk råstoff.

For tall og nærmere opplysninger, se s 8 og Nortura Samfunnsrapport 2017.

Redegjørelse for årsregnskap

Fortsatt drift

I årsregnskapet er forutsetningen om fortsatt drift lagt til grunn, da det etter styrets vurdering ikke foreligger forhold som tilsier noe annet. Nortura hadde ved utgangen av året tilgang til tilstrekkelige kreditter og refinansieringsbehov i 2017 er sikret gjennom langsiktige trekkrettigheter i bank.

Konsernets driftsinntekter ble 23,5 milliarder kroner i 2017, og veksten er på 392 millioner kroner eller 1,7 prosent. Morselskapets inntekter er noe reduserte, mens de internasjonale aktivitetene gjennom datterselskapet Noridane Foods AS, Norfersk AS og Fjordkjøkken AS viste god vekst. I morselskapet er det dagligvaresalg av Prior-varer som viste størst positiv inntektsutvikling, med en volumvekst på ca. 10 prosent. Salg av Gilde-varer viser en flat utvikling, mens salg til industrimarkedet har gått tilbake.

Verdiandelen på Nortura sine merkevarer i dagligvaremarkedet hadde en fremgang på 0,5 prosent-enheter, til 35,7 prosent, etter flere år med tilbakegang. Viktige kategorier som pølser, ferdigmat, egg, fjørfe, bacon og skivet spekemat bidro alle til veksten.

Konsernets driftsresultat før avskrivninger (EBITDA) ble i 2017 725 millioner kroner, en nedgang på 72 prosent (396 millioner kroner). Justert for engangseffekter er svekkelsen på 383 millioner kroner. De viktigste driftsmessige forklaringene til resultatsvekkelsen er gitt i avsnittet Resultatutvikling ovenfor.

mill kr	2017	2016	Endring
EBITDA	725	1 121	- 396
Salg Gevinst og Tap	- 23		- 23
Avsetning til omstillinger	9	6	3
Uførepensjon (plan endring)		- 34	34
Sum justeringer	- 15	- 28	13
Justert EBITDA	709	1 092	- 383

Avskrivninger ble 3,3 millioner kroner lavere enn i 2016. Driftsresultatet (EBIT) i 2017 kom ut på 154 millioner kroner, en nedgang på 392 millioner kroner.

Netto finansposter viser -84 millioner kroner, mot -86 millioner kroner året før. Gjennomsnittlig rentesats på innlån er redusert med ca. 0,35 prosent. Resultat fra tilknyttede selskaper var 1 million bedre enn i fjor.

Resultat før etterbetaling og skatt er på 69,9 millioner kroner, mot 460,5 millioner kroner for 2016.

Sum eiendeler økte med 390 millioner kroner, noe som i hovedsak kan forklares av investeringer i ny IKT-plattform, tilførsel av kapital til Nortura konsernpensjonskasse og økte kundefordringer.

Styrets forslag til disponering av resultatet gir en egenkapitalandel for konsernet på 32,5 prosent, en nedgang på 1 prosent-enhet.

Forbedringsprogram

For å sikre at selskapet hurtig kommer tilbake til et resultatnivå som i 2016 har Nortura igangsatt et forbedringsprogram som i sum forventes å bidra med ca. 700 millioner kroner i økonomisk gevinst over en treårsperiode. Hovedtyngden er relatert til reduserte personalkostnader, hvor både bemanningsnivå og lønnsbetingelser vil bli adressert. Et annet viktig kortsiktig tiltak er at styret i Nortura har satt ned priser til selskapets produkter (eiere). Prisreduksjonen er gjennomført. Øvrige tiltak er relatert til å etablere en bærekraftig distribusjon samt en bedre styring av Nortura sin verdikjede. Dette er komplekse problemstillinger som det vil ta noe tid å hente ut økonomiske gevinster fra. Ny IKT plattform med mulighet for flere digitale løsninger er et viktig verktøy for å realisere disse.

Markedsrisiko

Konsernet er utsatt for normal risiko som følge av konkurransesituasjonen i markedene vi opererer i. Over lang tid har markedet vært preget av lav, men stabil vekst i kjøttforbruket. Handelens satsning på egne merkevarer (EMV) har økt betydelig de senere år og forventes å ligge som en latent risiko også fremover.

Finansiell risiko

Konsernets virksomhet er utsatt for renterisiko, kredittisiko og i noen grad valutarisiko. Uønskede negative effekter på konsernets resultat, egenkapital og kontantstrøm unngås gjennom

operasjonell overvåkning og styring av risikoeksponering, samt ved å bruke finansielle sikringsinstrumenter innen fastsatte rammer.

Renterisiko

Nortura sin rentebærende gjeld er hovedsakelig knyttet opp mot flytende rente (NIBOR), og er dermed eksponert for endringer i kortsiktige rentenivå. For å redusere denne risikoen, er rentesikringspolicyen at ca. halvparten av rentebærende gjeld skal være sikret med fastrente. Ved årsskiftet var 1 300 millioner kroner knyttet til det langsiktige rentenivået gjennom rentebytteavtaler (swaps) med løpetid fra tre til 15 år, mens 200 millioner kroner var sikret ved en såkalt "rentekorridor" med maksimal- og minimumsrente som har gjenværende løpetid ett og et halvt år. I tillegg har Nortura SA ett fastrentelån på 62,5 millioner kroner, med rentebinding i to år.

Likviditetsrisiko

Nortura finansierer normalt en del av sine løpende likviditetsbehov i sertifikatmarkedet og ved andre kortsiktige innlån. For å eliminere refinansieringsrisiko ved låneforfall, samt finansieringsbehov i utenlandsk valuta, er det etablert langsiktige komiterte bilaterale lånerammer hos anerkjente banker på til sammen 1 350 millioner kroner, hvorav mer enn 1 070 millioner kroner var uttrukket ved årsskiftet. Rammene vil kunne dekke aktuelle låneforfall samt eventuelle ekstraordinære likviditetsbehov som påregnelig vil kunne oppstå i et industriselskap med Nortura sin virksomhet og omfang. Nortura har tilgang til å låne fra fondet for kjøtt og fondet for egg til å finansiere lagerbeholdningene for markedsregulering.

Nortura hadde ved utgangen av året svakere gjeldsbetjenings- evne, målt ved forholdstallet mellom netto rentebærende gjeld og driftsresultat før avskrivninger, enn låneavtalenes opprinnelige krav. Dette er håndtert ved "waiver"-avtaler som gir en midlertidig tillatelse til å ha svakere nøkkeltall enn avtalt. Nortura har iverksatt et forbedringsprogram med siktemål om bedret driftsresultat og redusert gjeld. En bedret gjeldsbetjenings- evne har høyeste prioritet for Nortura. Se forøvrig årsregnskapets note 16.

Valutarisiko

Konsernet er eksponert mot valutasvingninger knyttet til investeringer i virksomhet i England, Danmark og Sverige, internasjonal handel, samt innkjøp med oppgjør i utenlandsk valuta. Konsernet benytter finansielle instrumenter, primært innlån i samme valuta for vesentlige balanseeksponeringer, og valutaterminer/-opsjoner for eksponering mot kontantstrømeeksponering, med formål å redusere valutarisikoen for konsernet.

Kreditrisiko

Gjennom konsentrasjonen i dagligvarehandelen har Nortura etterhvert langt færre, men større debitorer i konsernets største markedsegment. Betalingsevnen vurderes som god, noe som har vært synliggjort gjennom svært små tap gjennom flere år. Bruk av fordringskreditt, der fakturaer selges til en finansiell tredjepart, gjør at Nortura er beskyttet mot kredittap ved betalingsmislighold for gjennomførte salg. Risikoen er noe større i industrimarkedet og på tilgodehavender på omsetning (livdyr) til eiernes egen produksjon. I disse markedsegmentene er det mange små aktører slik at risikoen samlet sett er beskjedent.

Nortura har garantiforpliktelser i forbindelse med driftskredittordningen i landbruket hvor andel av innvilget kreditt ved utgangen av 2016 var på 1 041 millioner kroner.

Styrets disponering

Som følge av det svake resultatet for 2017 er det styrets vurdering at årets resultat disponeres til egenkapital ved etterbetalingsfond.

Disponering av årsresultatet i Nortura SA 2017

Årsresultat i Nortura SA	30 930 236 kr
Overføres til fond for vurderingsforskjeller	11 944 236 kr
Overføres til etterbetalingsfond	18 986 000 kr

Oslo, 15. februar 2018

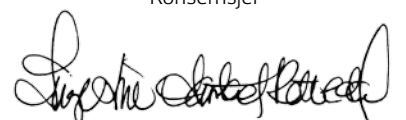

Trine Hasvang Vaag
Styreleder

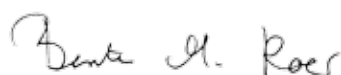

Per Heringstad
Nestleder

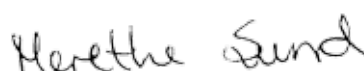

Arne Kristian Kolberg
Konsernsjef

Oddveig Gikling-Bjørnå

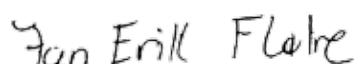

Johan Narum

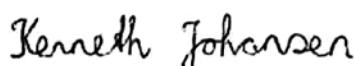

Inger Lise Aarrestad Rettedal

Bente Roer

Merethe Sund

Jon Lilleslett

Jan Erik Fløtre

Kenneth Johansen

Ken Ove Sletthaug

Erlend Rønning

Viggo Sennesvik

Tove Berit Berg

Tall i 1 000 kr

Driftsinntekter	Note	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Salgsinntekt	3, 21	21 048 482	20 565 203	16 776 173	16 744 679
Annen driftsinntekt	3, 19, 21	2 496 241	2 587 471	2 493 931	2 587 666
Sum driftsinntekter		23 544 723	23 152 674	19 270 104	19 332 344

Driftskostnader					
Varekostnad	4, 21	16 928 375	16 492 576	13 736 119	13 670 660
Personalkostnader	5, 7	3 815 864	3 578 686	3 345 349	3 142 328
Avskrivninger/hedskrivninger på varige driftsmidler	8	525 028	538 465	412 380	423 608
Avskrivninger/hedskrivninger av immaterielle eiendeler	9	46 676	36 499	8 802	2 000
Annen driftskostnad	2, 6, 8, 21	2 075 308	1 960 381	1 794 217	1 723 556
Sum driftskostnader		23 391 251	22 606 607	19 296 867	18 962 151

Driftsresultat		153 472	546 067	-26 763	370 193
-----------------------	--	----------------	----------------	----------------	----------------

Finansinntekter og finanskostnader					
Resultat fra investering i datterselskap				123 571	160 375
Resultat fra investering i tilknyttede selskap	12	42 045	41 202	41 790	40 068
Annen finansinntekt	2	59 599	48 994	54 715	103 189
Annen finanskostnad	2, 11	185 259	175 724	164 582	184 846
Netto finansposter		-83 615	-85 529	55 495	118 786

Ordinært resultat før skattekostnad		69 857	460 539	28 732	488 979
--	--	---------------	----------------	---------------	----------------

Skattekostnad	17	25 215	108 635	-2 198	78 666
---------------	----	--------	---------	--------	--------

ÅRSRESULTAT		44 643	351 904	30 930	410 314
--------------------	--	---------------	----------------	---------------	----------------

Minoritetens andel av årsresultatet		29 539	28 825		
-------------------------------------	--	--------	--------	--	--

Styret foreslår følgende disponering av årets resultat:	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Avkastning på andelskapital		28 438
Etterbetaling til medlemmer		100 000
Skatteeffekt etterbetaling		-25 000
Overføres til medlemskapitalkonto		80 000
Overføres til/fra fond for vurderingsforskjeller	11 944	16 571
Overføres etterbetalingsfond	18 986	100 000
Overføres til/fra annen egenkapital		110 305
Sum disponert	30 930	410 314

Tall i 1 000 kr

ANLEGGSMIDLER

		Konsern	Konsern	Morselskap	Morselskap
Immaterielle eiendeler	Note	31.12.17	31.12.16	31.12.17	31.12.16
Utsatt skattefordel	17	298 772	289 711	215 044	209 087
System og rettigheter	9	417 862	230 350	405 685	230 350
Goodwill	9	169 097	204 480	0	0
Sum immaterielle eiendeler		885 731	724 541	620 728	439 438

Varige driftsmidler

Bygninger, tomt og annen fast eiendom	8	2 525 604	2 634 281	1 967 352	2 040 516
Maskiner og anlegg	8, 15	742 697	682 774	519 819	498 715
Driftsløsøre, inventar o.l.	8, 15	492 555	533 842	464 173	489 475
Sum varige driftsmidler		3 760 856	3 850 897	2 951 344	3 028 706

Finansielle anleggsmidler

Investeringer i datterselskap	11	0	0	834 159	826 912
Lån til foretak i samme konsern	11, 14	0	0	400 295	456 429
Investeringer i tilknyttede selskap	12	278 803	254 897	255 649	244 836
Lån til tilknyttet selskap	14	7 500	7 500	7 500	7 500
Investeringer i aksjer og andeler	13, 21	243 998	115 872	241 368	115 815
Pensjonsmidler	7	232 880	241 536	231 627	239 963
Andre langsiktige fordringer	14	45 594	50 136	40 436	40 985
Sum finansielle anleggsmidler		808 775	669 941	2 011 033	1 932 439

Sum anleggsmidler		5 455 363	5 245 378	5 583 106	5 400 583
--------------------------	--	------------------	------------------	------------------	------------------

OMLØPSMIDLER

Varebeholdning

Varebeholdning	4, 15	2 099 755	2 110 011	1 743 961	1 805 181
Sum varebeholdning		2 099 755	2 110 011	1 743 961	1 805 181

Kortsiktige fordringer

Kundefordringer	14, 15	1 281 663	1 051 461	729 116	676 955
Andre kortsiktige fordringer	14, 20	186 698	233 134	266 600	270 940
Sum kortsiktige fordringer		1 468 361	1 284 595	995 716	947 896

Kontanter og bankinnskudd

Kontanter og bankinnskudd	16	570 987	564 735	482 343	469 465
Sum kontanter og bankinnskudd		570 987	564 735	482 343	469 465

Sum omløpsmidler		4 139 103	3 959 341	3 222 020	3 222 542
-------------------------	--	------------------	------------------	------------------	------------------

SUM EIENDELER		9 594 465	9 204 720	8 805 126	8 623 124
----------------------	--	------------------	------------------	------------------	------------------

Tall i 1 000 kr

EGENKAPITAL

	Note	Konsern 31.12.17	Konsern 31.12.16	Morselskap 31.12.17	Morselskap 31.12.16
Innskutt egenkapital					
Obligatorisk andelskapital	18	230 858	225 444	230 858	225 444
Frivillig andelskapital	18	264	264	264	264
Sum innskutt egenkapital		231 122	225 708	231 122	225 708

Opptjent egenkapital

Annen egenkapital	18	0	0	1 901 007	1 892 279
Konsernets fond	18	1 994 898	1 984 429	0	0
Fond for vurderingsforskjeller	18	0	0	128 497	116 553
Medlemskapitalkonto	18	523 190	528 361	523 190	528 361
Etterbetalingsfond	18	228 985	210 000	228 985	210 000
Minoritetsinteresser	18	143 696	132 564	0	0
Sum opptjent egenkapital		2 890 771	2 855 354	2 781 680	2 747 193

Sum egenkapital		3 121 893	3 081 062	3 012 802	2 972 901
------------------------	--	------------------	------------------	------------------	------------------

LANGSIKTIG GJELD

Avsetning for forpliktelser

Pensjonsforpliktelser	7	54 755	51 333	54 755	51 333
Langsiktige finansielle forpliktelser	8, 15, 16	727	727	0	0
Avsetning for forpliktelser	10	79 307	126 700	79 307	126 700
Forpliktelse ved utsatt skatt	17	27 185	28 596	0	0
Sum avsetning for forpliktelser		161 974	207 356	134 062	178 033

Annen langsiktig gjeld

Gjeld til kredittinstitusjoner	14, 15, 16	1 226 375	1 069 732	1 207 775	1 049 932
Obligasjonslån	16	2 368 000	1 988 000	2 368 000	1 988 000
Annen langsiktig gjeld	14, 16	42 225	52 797	32 391	32 793
Sum annen langsiktig gjeld		3 636 600	3 110 529	3 608 166	3 070 726

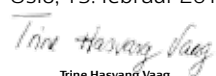
Sum langsiktig gjeld		3 798 575	3 317 885	3 742 228	3 248 758
-----------------------------	--	------------------	------------------	------------------	------------------

KORTSIKTIG GJELD

Gjeld til kredittinstitusjoner		68 024	194 916	0	169 500
Leverandørgjeld	14	1 176 413	1 021 683	912 033	842 365
Betalbar skatt	17	24 768	33 823	5 013	6 996
Skyldig offentlige avgifter	15	233 812	257 690	187 303	229 838
Annen kortsiktig gjeld	14, 16, 20	1 170 982	1 297 660	945 748	1 152 766
Sum kortsiktig gjeld		2 673 998	2 805 772	2 050 096	2 401 465

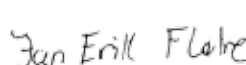
SUM GJELD OG EGENKAPITAL		9 594 465	9 204 720	8 805 126	8 623 124
---------------------------------	--	------------------	------------------	------------------	------------------

Oslo, 15. februar 2018

Trine Hasvang Vaag
Styreleder

Oddveig Gikling-Bjørnå

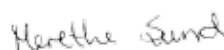

Bente Roer

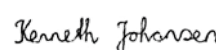

Jan Erik Fløtre

Erlend Rønning

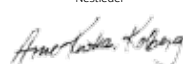

Per Heringstad
Nestleder

Johan Narum

Merethe Sund

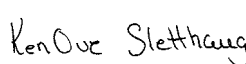

Kenneth Johansen

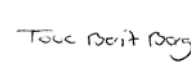

Viggo Sennesvik

Arne Kristian Kolberg
Konsernsjef

Inger Lise Aarrestad Rettedal

Jon Lilleslett

Ken Ove Sletthaug

Tove Berit Berg

Tall i 1 000 kr

Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Resultat før skattekostnad	69 857	460 539	28 732	488 979
- Periodens betalte skatter	-32 280	-54 345	-5 453	-23 354
-/+ Gevinst og tap på anleggsmidler	-6 701	-646	-6 701	-566
+ Avskrivninger og nedskrivninger	571 704	574 964	421 182	425 608
+/- Endring i varelager	10 257	43 729	61 219	-56 174
+/- Endring i kundefordringer	-230 202	-161 925	-52 161	-145 881
+/- Endring i leverandørgjeld	154 731	-3 293	69 667	50 207
+/- Resultat ved bruk av egenkapitalmetoden	-42 045	-41 202	-41 790	-40 068
+/- Endring i andre tidsavgrensningsposter	-104 363	-339 617	-238 198	-208 786
= Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	390 957	478 204	236 498	489 965
Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter				
+ Innbetalinger ved salg av varige driftsmidler	34 120	1 413	34 120	1 333
- Utbetalinger ved kjøp av varige driftsmidler	-660 272	-691 078	-540 466	-580 953
+/- Endring i langsiktige fordringer	4 542	-5 486	63 996	-19 363
+ Innbetalinger ved andre investeringer og utbytte	31 568	40 186	30 806	29 206
- Utbetalinger ved kjøp av andre investeringer	-146 693	-64 928	-132 867	-64 928
= Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-736 734	-719 893	-544 410	-634 706
Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter				
+ Innbetalinger ved opptak av ny langsiktig gjeld	200 000	20 000	200 000	0
- Utbetalinger ved nedbetaling av langsiktig gjeld	-101 321	-176 772	-89 953	-205 501
+/- Netto inn-/utbetalinger av obligasjonslån	380 000	-12 000	380 000	-12 000
+/- Netto endring i kortsiktig gjeld til kredittinstitusjoner	-126 893	150 302	-169 500	169 500
+/- Inn / utbetalinger av egenkapital	243	-12 729	243	-12 729
= Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	352 029	-31 199	320 790	-60 731
= Netto endring i kontanter og bankinnskudd	6 252	-272 889	12 878	-205 472
+ Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	564 735	837 624	469 465	670 051
+ Likvider ved fusjon/oppkjøp				4 886
= Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	570 987	564 735	482 343	469 465

Note 1: Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapsloven og god regnskapskikk i Norge.

KONSOLIDERING

Konsernregnskapet presenterer samlet økonomisk stilling, resultat av årets virksomhet og kontantstrømmer for morselskapet, Nortura SA, og datterselskapene. Datterselskap omfatter de selskap hvor Nortura SA direkte eller indirekte har bestemmende innflytelse. Bestemmende innflytelse anses, i utgangspunktet, å foreligge når en direkte eller indirekte eier mer enn 50 % av den stemmeberettigede kapital. Det anvendes enhetlige regnskapsprinsipper for alle selskap som inngår i konsernet. Alle transaksjoner mellom konsernselskapene, mellomværende og urealiserte konserngevinster elimineres i konsernregnskapet.

Eierandeler i datterselskap innarbeides i konsernregnskapet etter oppkjøpsmetoden. Forskjellen mellom kostpris for eierandelene og bokført verdi av netto eiendeler på oppkjøpstidspunktet analyseres og henføres til de enkelte balanseposter i henhold til virkelig verdi. Kostpris som overstiger virkelig verdi av netto identifiserbare eiendeler, aktiveres som goodwill og avskrives i resultatregnskapet i takt med de underliggende forhold for forventet økonomisk levetid. Ved oppkjøp anvendes nominell skattesats ved beregning av utsatt skatt på merverdi eksklusiv goodwill. Ved trinnvise kjøp utgjør anskaffelseskost summen av virkelig verdi av tidligere eierandeler på oppkjøpstidspunktet og anskaffelseskost på siste kjøp. Dersom tidligere eierandeler har økt i verdi, føres verdiendringen mot opptjent egenkapital i konsernregnskapet. Er verdiendringen negativ, resultatføres denne som nedskrivning. Minoritetsinteresser inngår i konsernets egenkapital.

Tilknyttede selskap er selskap der konsernet har betydelig innflytelse, men ikke kontroll, og hvor andelen er av langsiktig strategisk karakter. Betydelig innflytelse foreligger normalt der konsernet har en eierandel på mellom 20 % og 50 %. Tilknyttede selskap innarbeides etter egenkapitalmetoden i konsernregnskapet. Konsernets andel av resultatet fra tilknyttede selskap er basert på resultat etter skatt i det tilknyttede selskapet med fradrag for eventuelle avskrivninger på merverdier som skyldes at kostpris på eierandelene var høyere enn den ervervede andel av bokført egenkapital. I resultatregnskapet er andel av resultatet i tilknyttet selskap vist under finansposter. I balansen vises eierandeler i tilknyttede selskap under anleggsmidler. Andel av underskudd i tilknyttede selskap resultatføres ikke hvis dette medfører at balanseført verdi av investeringen blir negativ, med mindre konsernet har påtatt seg en forpliktelse eller avgitt garantier for det tilknyttede selskapet.

Ved innarbeidelse av investeringer i datterselskap og tilknyttede selskap hvor årsregnskapene er utarbeidet i utenlandsk valuta, omregnes balanseposter til norske kroner ved å benytte balansedagens kurs. Resultatposter omregnes til norske kroner ved å benytte gjennomsnittskurs for regnskapsåret. Omregningsdifferansen som oppstår ved at selskapets inngående egenkapital og årets resultat er omregnet til annen kurs enn utgående egenkapital, føres som korreksjon til konsernets egenkapital. Dette omfatter også kursgevinster eller - tap som oppstår på transaksjoner som anses som valutasikring av en nettoinvestering i et utenlandsk selskap.

DRIFTSINNTEKTER OG ANDRE INNTEKTER

Inntekt fra salg av varer resultatføres når levering har funnet sted og det vesentligste av risiko og avkastning er overført. Tjenester inntektsføres i takt med utførelsen.

DRIFTSKOSTNADER

Kostnader resultatføres i samme periode som tilhørende inntekt.

SÆRLIGE POSTER

Særlige poster er vesentlige poster som er uvanlige og/eller uregelmessige. Slike poster spesifiseres på egen linje, og grunnlaget for presentasjon på egen linje opplyses om i en note.

HOVEDREGEL FOR KLASSIFISERING AV EIENDELER OG GJELD

Eiendeler bestemt til varig eie eller bruk klassifiseres som anleggsmidler. Fordringer som skal tilbakebetales innen ett år, samt andre eiendeler som knytter seg til varekretsløpet, klassifiseres som omløpsmidler. Ved klassifisering av kortsiktig og langsiktig gjeld er tilsvarende kriterier lagt til grunn.

Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi.

Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost fratrukket av- og nedskrivninger. Langsiktig gjeld og kortsiktig gjeld er vurdert til pålydende beløp.

IMMATERIELLE EIENDELER

Goodwill (Badwill) er forskjellen mellom anskaffelseskost ved kjøp av virksomhet og virkelig verdi av konsernets andel av netto identifiserbare eiendeler i virksomheten på oppkjøpstidspunktet. Goodwill ved oppkjøp av datterselskap er klassifisert som immateriell eiendel. Goodwill ved kjøp av andel i tilknyttet selskap inngår i balanseført verdi på investeringer

i tilknyttet selskap. Goodwill testes årlig for verdifall og balanseføres til anskaffelseskost med fradrag for akkumulerte av- og nedskrivninger. Avskrivninger for goodwill er fem år med mindre lengre levetid er særskilt begrunnet.

ANLEGGSMIDLER

Varige driftsmidler

Investeringer i produksjonsanlegg og andre varige driftsmidler måles til anskaffelseskost fratrukket akkumulerte av- og nedskrivninger. Anskaffelseskost for varige driftsmidler med begrenset økonomisk levetid avskrives lineært over den økonomiske levetiden. Renter som knytter seg til anleggsperioden for betydelige varige driftsmidler under oppføring balanseføres som en del av kostprisen. Kostnader forbundet med normalt vedlikehold og reparasjoner blir løpende kostnadsført. Kostnader ved større utskiftninger og fornyelser som øker driftsmidlenes levetid vesentlig, aktiveres og avskrives i takt med driftsmiddelet. Dersom gjenvinnbart beløp av driftsmiddelet er lavere enn balanseført verdi og verdifallet forventes ikke å være forbigående, foretas nedskrivning til gjenvinnbart beløp. Gjenvinnbart beløp er det høyeste av netto salgsverdi og verdi i bruk. Verdi i bruk er nåverdien av de framtidige kontantstrømmene som eiendelen forventes å generere.

Leieavtaler

Leieavtaler vurderes som finansiell eller operasjonell leie etter en konkret vurdering av den enkelte avtale. Eiendeler som leies på betingelser som i det vesentlige overfører økonomisk risiko og kontroll til selskapet (finansiell leie), balanseføres som varige driftsmidler og tilhørende leieforpliktelser medtas i balanseposten avsetning for forpliktelse til nåverdien av leiebetalinger. Driftsmiddelet avskrives planmessig, og forpliktelsen reduseres med betalt leie etter fradrag for beregnet rentekostnad.

Aksjer og andeler i tilknyttet selskap og datterselskap

Investeringer i datterselskap vurderes etter kostmetoden, og tilknyttet selskap vurderes etter egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet. Investeringene vurderes til anskaffelseskost fratrukket eventuelle nedskrivninger. Nedskrivning til virkelig verdi gjennomføres dersom verdifallet ikke er forbigående. Mottatt utbytte og konsernbidrag fra datterselskapene som representerer avkastning i eiertiden, inntektsføres som annen finansinntekt. Konsernbidrag og utbytte fra datterselskap regnskapsføres det samme året som datterselskapet avsetter beløpet.

Andre aksjer og andeler klassifisert som anleggsmidler

Investeringer i anleggsaksjer og andeler hvor selskapet ikke har betydelig innflytelse, balanseføres til anskaffelseskost. Investeringene nedskrives til virkelig verdi ved verdifall som forventes ikke å være forbigående. Mottatt utbytte fra selskapene som representerer avkastning i eiertiden, inntektsføres som annen finansinntekt.

Langsiktige fordringer

Langsiktige fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger. Renteinntekter regnskapsføres når de er opptjent.

OMLØPSMIDLER

Varer

Beholdninger av varer vurderes til det laveste av kostpris etter "først inn - først ut"-prinsippet og virkelig verdi. Kostpris for tilvirkede varer er direkte materialer, direkte lønn samt andel av indirekte tilvirkningskostnader, mens kostpris for innkjøpte varer er anskaffelseskost. Årets varekostnad består av kostpris solgte varer med tillegg av eventuell nedskrivning i samsvar med god regnskapskikk pr. årsslutt. Virkelige verdier er estimert salgspris fratrukket estimerte utgifter til ferdigstilling, salg og distribusjon.

Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for forventede tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger av de enkelte fordringene.

Obligasjoner og plasseringer i pengemarkedspapirer

Markedsbaserte finansielle instrumenter, herunder aksjer og obligasjoner, som inngår i en handelsportefølje vurderes til virkelig verdi på balansedagen. Andre kortsiktige investeringer vurderes til det laveste av gjennomsnittlig anskaffelseskost og virkelig verdi på balansedagen.

Bankinnskudd og kontanter

Regnskapslinjen bankinnskudd og kontanter inkluderer både kontanter og bankinnskudd.

PENSJONSORDNINGER

Selskapet har både innskuddsbaserte og ytelsesbaserte pensjonsordninger for sine ansatte og pensjonister. Den innskuddsbaserte pensjonsordningen er en ordning hvor Nortura SA betaler faste innskudd til et fond som forvaltes av selskapets pensjonspartner, og hvor det ikke foreligger noen juridiske forpliktelser til å betale ytterligere innskudd.

Den ytelsesbaserte pensjonsordningen opphørte fra 31.12.2016 og det ble utstedt fripolise for de rettigheter den enkelte hadde opptjent.

Fripolisene forvaltes i Nortura Konsernpensjonskasse. For de personer som det i henhold til regelverk ikke kan flyttes fra en ytelsesbasert pensjonsordningen til en innskuddsbasert pensjonsordning i Nortura SA, Norilia AS, Norsk Hundefor AS, Matiq AS pr 31.12.2016 inngår samlet i Nortura SA sin pensjonsforpliktelse.

Den ytelsesbaserte pensjonsordningen er en ordning som gir de ansatte/pensjonister kontraktsmessige rettigheter til fremtidige pensjonsytelser. Pensjonsforpliktelsen beregnes basert på en opptjening og benytter forutsetninger om antall opptjeningsår, diskonteringsrente, fremtidig avkastning på pensjonsmidler, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra folketrygden, samt aktuarielle forutsetninger for dødelighet, frivillig avgang med mer.

Netto pensjonsforpliktelse består av brutto pensjonsforpliktelse fratrullet virkelig verdi av pensjonsmidler. Netto pensjonsforpliktelse på underfinansierte ordninger balanseføres som langsiktige finansielle forpliktelser, mens netto pensjonsmidler på overfinansierte ordninger balanseføres som finansielle anleggsmidler dersom det er sannsynlig at overfinansieringen kan utnyttes. Arbeidsgiveravgift inkluderes i tallene for faktisk underfinansierte ordninger.

Endringer i forpliktelser som skyldes endringer i pensjonsplanen, kostnadsføres umiddelbart dersom planendringer er ubetingede på tidspunkt for endring. Selskapet presenterer netto pensjonsforpliktelse. Effekten av endring i forpliktelser knyttet til endring i forutsetninger (estimatavvik) føres direkte mot egenkapitalen i henhold til IAS 19.

Netto pensjonskostnad, som er brutto pensjonskostnad fratrullet estimert avkastning på pensjonsmidlene og endringer i pensjonsplaner, klassifiseres som ordinær driftskostnad og er presentert sammen med lønn og andre ytelser under personalkostnader i resultatregnskapet.

Innskuddsplaner periodiseres etter sammenstillingsprinsippet. Årets innskudd til innskuddsbaserte pensjonsordninger kostnadsføres når de påløper.

SKATTER

Skattekostnaden sammenstilles med regnskapsmessig resultat før skatt. Skatt knyttet til egenkapitaltransaksjoner føres mot egenkapitalen. Skattekostnaden består av betalbar skatt (skatt på årets direkte skattepliktige inntekt) korrigert for feil i tidligere års beregninger, endring i netto utsatt skatt, samt formuesskatt. Utsatt skatt og utsatt skattefordel presenteres netto i balansen for skatteposisjoner knyttet til selskap som inngår i skattekonsernet. Utsatt skatt beregnes på bakgrunn av midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige verdier ved utgangen av regnskapsåret. Ved beregningen benyttes nominell skattesats. Positive og negative forskjeller vurderes mot hverandre innenfor samme tidsintervall. Utsatt skattefordel oppstår dersom en har midlertidige forskjeller som gir opphav til skattemessige fradrag i framtiden. Utsatt skattefordel balanseføres når det er sannsynlig at denne kan utnyttes i framtidige år.

VALUTA

Transaksjoner i utenlandsk valuta omregnes til valutakurs på transaksjonstidspunktet. Pengeposter i utenlandsk valuta, som ikke inngår i sikringsforhold, vurderes til dagskurs og eventuelle urealiserte og realiserte gevinster eller tap resultatføres under finansposter.

Resultatførte valutavirkninger på gjeld som sikrer netto investeringer i utenlandske datterselskap reverseres i konsernselskapet og føres mot omregningsdifferanse under egenkapitalen.

FINANSIELLE INSTRUMENTER

Nortura benytter finansielle sikringsinstrumenter for å redusere effekten av svingningene i valutakurser og markedsrenter (NIBOR). Sikringsinstrumentene balanseføres ikke. Endring i beregnet markedsverdi for sikringshandler myntet på regnskapsperioder senere enn balansedato resultatføres først i den aktuelle regnskapsperiode.

BRUK AV ESTIMATER OG INFORMASJON OM BETYDELIGE ESTIMATER

De beskrevne regnskapsprinsippene innebærer at ledelsen i Nortura SA har anvendt estimater og forutsetninger som påvirker poster i resultat og balanse. Estimaten baseres på erfaring og en vurdering av underliggende faktorer. Framtidige hendelser og endringer i rammebetingelser kan medføre at estimater og forutsetninger må endres. Endringer i regnskapsmessige estimater resultatføres i den periode estimatene endres, med mindre utsatt resultatføring følger av god regnskapsskikk. Vurderinger, estimater og forutsetninger som har vesentlig effekt for regnskapet oppsummeres nedenfor.

AVSKRIVINGER

Avskrivninger av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler er basert på antatt levetid for disse. Endrede markedsforhold og framtidige investeringsbeslutninger vil påvirke eksisterende produksjonskapasitet og forventet brukstid. Dette kan gi grunnlag for endrede avskrivningsprofiler og vil påvirke framtidige resultater.

NEDSKRIVINGER

Nortura SA har betydelige investeringer i varige driftsmidler, immaterielle eiendeler inkludert goodwill, tilknyttede selskaper og datterselskap. Disse anleggsmidlene testes for nedskrivninger når det foreligger indikatorer på mulig verdifall. Slike indikatorer kan være endringer i markedspriser, avtalestrukturer, negative hendelser eller andre driftsforhold. Ved beregning av gjenvinnbart beløp må det gjøres en rekke estimater vedrørende framtidige kontantstrømmer der prisbaner, salgsvolum og levetid er blant de viktigste faktorene.

PENSJONER

Beregning av virkelig verdi av pensjonsforpliktelser er basert på flere økonomiske og demografiske forutsetninger. Enhver endring i de anvendte forutsetninger påvirker den beregnede forpliktelsen. Det henvises til note for en nærmere beskrivelse av hvilke forutsetninger som er lagt til grunn.

UTSATT SKATTEFORDEL

Utsatt skattefordel balanseføres bare i den grad det er sannsynlig at det vil være framtidig skattepliktig overskudd som er stort nok til å nyttiggjøre seg skattefordelen enten ved at enheten har vist overskudd nylig eller ved at det er identifisert eiendeler med merverdier.

AVSETNINGER

For enkelte resultatposter i regnskapet avsettes det for forventende framtidige kostnader basert på estimater og informasjon som er tilgjengelig på tidspunkt for regnskapsavleggelse. Disse avsetningene kan avvike fra faktisk framtidig kostnad. Avsetninger knytter seg eksempelvis til omstillingskostnader, tap på kundefordringer, ukurans på varer og betingede tap som er sannsynlige og kvantifiserbare, herunder omtvistede forhold og rettsaker.

TILSKUDD

Tilskudd er presentert etter bruttometoden for det som gjelder virksomhetens drift. Tilskudd som gjelder virksomhetens drift er presentert som andre inntekter i regnskapet. Tilskuddet er bokført i samme periode som tilsvarende kostnader/investeringer. Skattefunn bokføres etter endelig mottak av skatteoppgjør. Se nærmere omtale av tilskudd under note 19.

KONTANTSTRØMOPPSTILLING

Kontantstrømoppstillingen utarbeides etter den indirekte metoden. Kontanter og kontantekvivalenter omfatter kontanter og bankinnskudd.

Fisjon/Fusjon

I 2017 er det gjennomført først en fisjon av Norsk Dyremat AS, og videre ble selskapet Norsk Hundefor AS fusjonert inn i det 100% eide Norsk Dyremat AS. Norsk Dyremat AS var det overtakende selskap og ble gjennomført med regnskapsmessig virkning fra 01.01.2017.

Note 2: Sammenslåtte poster

Annen finansinntekt	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Renteinntekter fra foretak i samme konsern			15 321	15 987
Annen renteinntekt	21 664	30 953	20 771	30 153
Annen finansinntekt	6 599	1 361	6 424	10 456
Valutagevinst	31 336	16 681	12 200	46 593
Sum finansinntekt	59 599	48 994	54 715	103 189

Annen finanskostnad	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Annen rentekostnad	136 518	153 753	131 053	148 056
Annen finanskostnad	10 448	780	9 692	616
Valutatap	38 293	21 190	23 836	16 457
Nedskrivning av finansielle omløpsmidler og anleggsmidler				19 717
Sum finanskostnad	185 259	175 724	164 582	184 846

Andre driftskostnader	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Reperasjon og vedlikehold	330 214	320 548	255 326	250 074
Energikostnader	248 868	218 420	165 603	144 477
Transportkostnader	324 922	320 961	244 867	243 336
Andre driftskostnader	1 171 305	1 100 452	984 170	893 132
Andre driftskostnader konsernselskap			144 250	192 536
Sum andre driftskostnader	2 075 308	1 960 381	1 794 217	1 723 556

Note 3: Spesifisering av inntekter

Salgsinntekter	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Dagligvare, storhusholdning, KBS og industrisalg	16 133 610	16 053 081	14 033 135	13 934 678
Eksport	652 026	475 801	12 330	9 756
Internasjonal handel	1 915 177	1 670 770		
Øvrige områder	2 347 670	2 365 551	1 509 365	1 599 704
Salg til datterselskaper			1 221 343	1 200 540
Sum salgsinntekter	21 048 482	20 565 203	16 776 173	16 744 679

Forklaring:

Dagligvare, storhusholdning og KBS: Omfatter dagligvare kjeder, hotell, bensinstasjoner, kiosker o.l

Industrisalg: Omfatter andre kjøttbedrifter i Norge

Internasjonal handel: Salg mellom andre land enn Norge

Markedsregulering: Salg av reguleringsvare

Øvrige områder: Omfatter andre omsetningsledd, salg til medlemmer, ansatte og omsetningsavgiften m.v. jf note 20

Annen driftsinntekt	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Gevinst ved salg av anleggsmidler	6 701	646	6 701	566
Tilskudd jf note 19	19 863	11 337	19 863	11 336
Andre driftsinntekter	2 469 677	2 575 488	2 428 436	2 542 306
Driftsinntekter til datterselskaper			38 931	33 458
Sum annen driftsinntekt	2 496 241	2 587 471	2 493 931	2 587 666

Andre inntekter omfatter blant annet slakteinntekter i Nortura SA

Note 4: Spesifisering av varebeholdning

Varebeholdning	Konsern 31.12.2017	Konsern 01.01.2017	Morselskap 31.12.2017	Morselskap 01.01.2017
Råvarer	1 484 818	1 503 402	1 207 441	1 266 236
Varer under tilvirkning og ferdigvarer	414 039	396 486	335 622	328 820
Markedsreguleringslager	200 897	210 124	200 897	210 124
Sum varebeholdning	2 099 755	2 110 011	1 743 961	1 805 181

Note 5: Personalkostnader

Personalkostnader	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Lønninger	2 767 556	2 688 827	2 385 639	2 331 810
Arbeidsgiveravgift	381 155	347 377	335 892	303 835
Pensjonskostnader jfr. note 7	229 064	172 039	205 324	163 705
Innleid arbeidshjelp	331 195	247 616	322 449	239 237
Andre ytelser	106 893	122 826	96 045	103 741
Sum personalkostnader	3 815 864	3 578 686	3 345 349	3 142 328

Antall utførte årsverk	5 231	5 179	4 554	4 527
------------------------	-------	-------	-------	-------

Honorar og lønn til styret, årsmøte, kontrollkomite og konsernsjef	2017	2016
Honorarer til styret, råd og utvalg	4 896	4 799
Lønn til konsernsjef	3 030	2 963
Innbetalt pensjonspremie for konsernsjef	146	243
Fri bil og andre godtgjørelser til konsernsjef	263	190
Sum honorarer og lønn til styret, årsmøte, kontrollkomite og konsernsjef	8 335	8 194

Avsetning for pensjons- og andre forpliktelser akkumulert pr 31.12:	2017	2016
Konsernsjef	3 705	3 242
Andre i konsernledelsen	9 655	7 817

Avtaleforhold vedrørende konsernsjefen:

Det er en gjensidig oppsigelsestid på 6 mnd. Dersom konsernet velger å bringe arbeidsforholdet til opphør, beholder konsernsjef sin lønn og sosiale ytelser i 12 måneder. Pensjonsordningen er innskuddsbasert foretakspensjon med pensjonsinnskudd som utgjør 6,5% av lønn mellom 1G og 7,1G og 18,5% av lønn mellom 7,1G og 12G samt toplederpensjon som gir pensjonsinnskudd på 46,25% av lønn mellom 12G og 20G.

Avtaleforhold vedrørende den øvrige konsernledelsen:

Konsernledelsen består foruten konsernsjef Arne Kristian Kolberg av følgende personer: Hans Thorn Wittusen, Harald Ullevoldsaeter, Lisbeth Svendsen, Mads Bendixby, Robert Bekkhus og Torleif Bjella. Dersom konsernet velger å bringe arbeidsforholdet til opphør, beholder konserndirektørene sin lønn og sosiale ytelser i 12 måneder.

	Lønn	Fordel fri bil	Annet	Innbet. Pensjonspremie	Pensjonsforpliktelse	Bilordning
Hans Thorn Wittusen	2 112	174	22	148	1 847	Fri bil
Harald Ullevoldsaeter	2 137	159	27	164	1 491	Fri bil
Lisbeth Svendsen	1 901	171	39	154	1 635	Fri bil
Mads Bendixby	1 911	179	26	149	985	Fri bil
Robert Bekkhus	1 932	183	19	145	1 137	Fri bil
Torleif Bjella	1 839	192	21	143	2 560	Fri bil
Sum	11 832	1 058	155	903	9 655	

Note 5 fortsettelse: Personalkostnader

	Pensjon opp til 12G	Pensjon opp til 20G
Arne Kr. Kolberg	Foretakspensjon	Topplederpensjon
Hans Thorn Wittusen	Foretakspensjon	Topplederpensjon
Harald Ullevoldsæter	Foretakspensjon	Topplederpensjon
Lisbeth Svendsen	Foretakspensjon	Topplederpensjon
Mads Bendixby	Foretakspensjon	Topplederpensjon
Robert Bekkhus	Foretakspensjon	Topplederpensjon
Torleif Bjella	Foretakspensjon	Topplederpensjon

Foretakspensjon: Fra 01.01.2017 er foretakspensjonen innskuddsbasert med pensjonsinnskudd som utgjør 6,5% av lønn mellom 1G og 7,1G, og 18,5% av lønn mellom 7,1G og 12G.

Topplederpensjon: Opptjent rettigheter på gammel topplederpensjon som opphørte 31.12.2016 inngår som startsaldo på ny innskuddsordning. Innskuddsordningen utgjør pensjonsinnskudd på 46,25 % av lønn mellom 12 G og 20 G

Styret i Nortura SA		Styrehonorar fra Nortura SA
Styreleder	Trine Hasvang Vaag	673
Nestleder	Per Heringstad	363
Styremedlem	Bente Roer	242
Styremedlem	Inger Lise Aarrestad Rettedal	234
Styremedlem	Jan Erik Fløtre	222
Styremedlem	Johan Narum	295
Styremedlem	Jon Lilleslett	193
Styremedlem	Merethe Sund	249
Styremedlem	Oddveig Gikling-Bjørnå	270
Styremedlem (vara)	Endre Johan Østbø	91
Styremedlem (vara)	Hanne Guåker	11
Styremedlem (vara)	Helene Sejerstad Bødtker	20
Styremedlem (vara)	Sigmund Rangen	63
Styremedlem (ansatt repr)	Erlend Rønning	117
Styremedlem (ansatt repr)	Ken Ove Sletthaug	175
Styremedlem (ansatt repr)	Kenneth Johansen	175
Styremedlem (ansatt repr)	Tove Berit Berg	175
Styremedlem (ansatt repr)	Viggo Sennesvik	175
Styremedlem (ansatt repr vara)	Irene Åstveit	50
Sum honorarer		3 793

Årsmøte		Honorar fra Nortura SA
Ordfører	Håvard Ringnes	99
Varaordfører	Roy Erik Hetland	23
Sum honorarer		122

Fraträtt 2017		Styrehonorar fra Nortura SA
Styreleder	Sveinung Svebestad	328
Styremedlem	Robert Søndrål	116
Styremedlem	Teig Madsen	143
Styremedlem (vara)	Olav Håkon Ulfsnes	118
Styremedlem (ansatt repr)	Trond Andersen	58
Sum honorarer		763

Kontrollkomite i Nortura SA		Honorar fra Nortura SA
Leder	Terje Rømmen	93
Nestleder	Odd Gunnar Mosen	60
Medlem	Liv-Julie Wågan	65
Sum honorarer		218

Sum honorarer til styret, råd og utvalg		4 896
--	--	--------------

Note 5 fortsettelse: Personalkostnader

Fast godtgjørelse i Nortura SA

Styreleder	500
Styremedlemmer Nortura SA	175
Ordfører	75
Leder av kontrollkomite	50

Styrets nestleder	250
1. varamedlem	50
Varaordfører	15
Kontrollkomitemed.	40

Det er for styreleder inngått avtale om kompensasjon av husleie for leilighet i Oslo.

Avtalen erstatter ordinær dekning av overnatting. Total dekning for 2017 har vært 133 tusen kr.

Alle medlemstiltsvalgte har fraværsgodtgjørelse. Kretsledere honoreres med fraværsgodtgjørelse for de oppdrag de gjør for organisasjonen.

Fraværsgodtgjørelse: Kr 2 300,- for fravær over 6 timer
Kr 1 150,- for fravær under 6 timer

Note 6: Honorar til revisjon

	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Lovpålagt revisjon	3 157	2 934	1 700	1 600
Andre attestasjonstjenester	286	245	266	223
Skatterådgivning	213	136	102	51
Andre tjenester	551	755	333	618
Sum	4 207	4 069	2 401	2 492

Alle beløp er eksklusiv merverdiavgift

Note 7: Pensjoner

Nortura er pliktig til å ha tjenestepensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon. Pensjonsordningene tilfredsstiller kravene i denne loven. Den ytelsesbaserte pensjonsordningen opphørte fra 31.12.2016 og det ble utstedt fripolise for de rettigheter den enkelte hadde opptjent. Forpliktelsen knyttet til fripolisene er satt lik premiereserven. Fripolisene ble fraregnet i 2016 til et beløp lik beregnet premiereserve og fri egenkapital i pensjonskassen på det tidspunkt ble klassifisert som pensjonsmidler i Nortura SA. Fripolisene forvaltes i Nortura Konsernpensjonskasse. De gjenstående på ytelsesordningen er syke og delvis uføre som ikke kan flyttes. AFP-ordningen er en ytelsesbasert flerforetaksordning. Selskapene innen avtaleområdet LO - NHO har en reell økonomisk forpliktelse som følge av avtalen om ny AFP-ordning. Det foreligger imidlertid ikke tilstrekkelig informasjon til å muliggjøre innregning av forpliktelse i årsregnskapet. Dette medfører at ingen forpliktelse for ny AFP-ordning er balanseført. I tillegg er det individuelle pensjoner som er nærmere beskrevet i note 5.

Morselskap

Omfatter ordningene pr. 31.12 følgende ansatte:	Ansatte 2017	Ansatte 2016	Pensjonister 2017	Pensjonister 2016
Medlem i pensjonskassen, ytelsesordning	0	203	199	194
Innskuddsbasert pensjon	5445	5126		
Individuelle ordninger	15	15		
AFP	5445	5329		

Konsern

Omfatter ordningene pr. 31.12 følgende ansatte:	Ansatte 2017	Ansatte 2016	Pensjonister 2017	Pensjonister 2016
Medlem i pensjonskassen, ytelsesordning	0	203	217	211
Innskuddsbasert pensjon	6064	5733		
Individuelle ordninger	15	15		
AFP	6064	5936		

	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	5 118	85 544	5 118	80 239
Rentekostnad	5 022	70 869	4 712	68 734
Forventet avkastning på pensjonsmidlene	-5 405	-75 951	-5 058	-73 333
Resultatført nettoforpliktelse ved planendring		-34 187		-20 301
Avskrivning av aktuariemessige gevinster/tap	45	544	0	499
Årets pensjonskostnad (ytelsesordning)	4 780	46 819	4 771	55 838

Kostnadsført premie innskuddsordninger	172 109	71 530	152 482	61 231
Andre pensjonskostnader, herunder AFP premie	52 175	53 690	48 071	46 637
Total pensjonskostnad	229 064	172 039	205 324	163 705

Arbeidsgiveravgift for innskuddsordninger og AFP premie er ikke inkludert i tallene ovenfor.

Note 7 fortsettelse: Pensjoner

PENSJONSFORPLIKTELSER OG PENSJONSMIDLER

Endring brutto pensjonsforpliktelse	2017			2016		
	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Pensjonsforpliktelse 1.1.	184 501	51 333	235 834	2 804 908	45 148	2 850 056
Tilgang og avgang samt omdanning til fripolise				-2 604 806	-8 803	-2 613 609
Kostnad ved innværende periodes pensjonsopptjening	5 118	3 063	8 181	76 976	15 649	92 625
Rentekostnad	4 712	31	4 743	68 506	229	68 734
AGA av innbetaling pensjonsmidler	-966		-966	-30 870	0	-30 870
Aktuariell gevinster og tap	-46 940	328	-46 612	-31 708	-890	-32 598
Utbetaling pensjon/opptjent EK etter overgang til fripolise	-5 613		-5 613	-98 504	0	-98 504
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12	140 812	54 755	195 567	184 501	51 333	235 834
Endringer brutto pensjonsmidler						
Virkelig verdi pensjonsmidler 1.1	193 914		193 914	2 873 099		2 873 099
Oppkjøp og salg samt omdanning til fripolise				-2 584 505		-2 584 505
Aktuariell gevinster og tap	-58 319		-58 319	-57 897		-57 897
Faktisk avkastning på pensjonsmidler	5 058		5 058	73 333		73 333
Premieinnbetalinger	6 848		6 848	218 938		218 938
Utbetaling pensjon/opptjent EK etter overgang til fripolise	-5 613		-5 613	-329 055		-329 055
Virkelig verdi pensjonsmidler 31.12	141 888	0	141 888	193 914	0	193 914
Netto pensjonsforpliktelse	-1 076	54 755	53 679	-9 413	51 333	41 920
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12	-1 076	54 755	53 679	-9 413	51 333	41 920

PENSJONSFORPLIKTELSER OG PENSJONSMIDLER

Endring brutto pensjonsforpliktelse	2017			2016		
	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Pensjonsforpliktelse 1.1.	196 690	51 333	248 023	2 918 132	45 148	2 963 280
Tilgang og avgang samt omdanning til fripolise				-2 709 668	-8 803	-2 718 471
Kostnad ved innværende periodes pensjonsopptjening	5 118	3 063	8 181	81 964	15 649	97 613
Rentekostnad	5 022	31	5 053	71 295	229	71 524
AGA av innbetaling pensjonsmidler	-994		-994	-32 904	0	-32 904
Aktuariell gevinster og tap	-48 222	328	-47 894	-31 826	-890	-32 716
Utbetaling pensjon/opptjent EK etter overgang til fripolise	-6 574		-6 574	-100 303	0	-100 303
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12	151 040	54 755	205 796	196 690	51 333	248 023
Endringer brutto pensjonsmidler						
Virkelig verdi pensjonsmidler 1.1	207 676		207 676	2 985 085		2 985 085
Oppkjøp og salg samt omdanning til fripolise			0	-2 675 482		-2 675 482
Aktuariell gevinster og tap	-60 186		-60 186	-80 727		-80 727
Faktisk avkastning på pensjonsmidler	5 405		5 405	76 290		76 290
Premieinnbetalinger	7 049		7 049	233 362		233 362
Utbetaling pensjon/opptjent EK etter overgang til fripolise	-6 574		-6 574	-330 853		-330 853
Virkelig verdi pensjonsmidler 31.12	153 370	0	153 370	207 676	0	207 676
Netto pensjonsforpliktelse	-2 330	54 755	52 425	-10 985	51 333	40 348
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12	-2 330	54 755	52 425	-10 985	51 333	40 348

Note 7 fortsettelse: Pensjoner

Endringer i forpliktelsen	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 1.1	40 348	-21 805	41 920	-23 043
Resultatført pensjonskostnad	4 780	46 819	4 771	55 838
Premiebetalinger	-8 043	-266 267	-7 813	-247 614
Estimatavvik *	15 341	281 601	14 801	256 739
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12.	52 425	40 348	53 679	41 920
Balanseførte pensjonsmidler etter IAS 19	2 330	10 985	1 076	9 413
Opptjent egenkapital i Nortura Konsernpensjonskasse ved overgang til fripolisekasse	230 550	230 550	230 550	230 550
Balanseførte pensjonsmidler	232 880	241 536	231 627	239 963
Balanseført pensjonsforpliktelse	54 755	51 333	54 755	51 333

* Tallene for 2016 er endret. Endringen består av opptjent egenkapital i Nortura Konsernpensjonskasse er flyttet fra linjen estimatavvik til å vises på egen linje

Ved beregning av pensjonskostnad og pensjonsforpliktelse er følgende forutsetninger lagt til grunn i konsernet og morselskap

	2017	2016
Diskonteringsrente	2,30 %	2,60 %
Avkastning på pensjonsmidler i %	2,30 %	2,60 %
Lønnsvekst i %	2,25 %	2,25 %
Pensjonsregulering i %	0,00 %	0,00 %
Regulering av folketrygdens grunnbeløp	2,25 %	2,25 %

Prosentvis fordeling av pensjonsmidlene på investeringskategorier pr 31. desember

	2017	2016
Aksjer verdijustert	20,0 %	20,4 %
Omløpsobligasjoner	51,2 %	49,9 %
Pengemarked	9,0 %	7,2 %
Anleggsobligasjoner	7,0 %	10,9 %
Eiendom	12,5 %	10,2 %
Annet	0,3 %	1,5 %

Note 8: Varige driftsmidler

MORSELSKAP	Bygninger og Tomt	Maskiner	Driftsløsøre	Sum 2017	Sum 2016
Anskaffelseskost 01.01.	4 505 392	2 366 552	1 058 069	7 930 014	9 451 228
Tilgang ved fusjon og prinsipp endring lastbærere				0	464 632
+ Tilgang i året	108 599	177 974	69 756	356 329	421 993
- Avgang i året	-87 491	-101 426	-22 775	-211 692	-2 407 840
Anskaffelseskost 31.12	4 526 499	2 443 101	1 105 051	8 074 651	7 930 014
Akkumulerte av- og nedskrivninger 31.12.	-2 559 147	-1 923 282	-640 877	-5 123 306	-4 901 308
Bokført verdi 31.12	1 967 352	519 819	464 173	2 951 344	3 028 706
Årets avskrivning	161 901	149 808	100 671	412 380	423 608
Årets nedskrivning				0	0
Årets avskrivning og nedskrivning	161 901	149 808	100 671	412 380	423 608
Økonomisk levetid (tomt avskrives ikke)	10-40 år	5-10 år	3-10 år		
Avskrivningsplan	lineær	lineær	lineær		
Regnskapsmessig gevinst/tap (-) solgte driftsmidler	5 423	666	612	6 702	566
Årlig leie av ikke balanseførte driftsmidler		909	30 841	31 750	32 670

KONSERN	Bygninger og Tomt	Maskiner	Driftsløsøre	Sum 2017	Sum 2016
Anskaffelseskost 01.01.	5 445 644	3 242 415	1 332 333	10 020 393	11 580 602
Tilgang prinsippendring lastbærere				0	316 416
+ Tilgang i året	115 381	265 022	85 172	465 575	532 118
- Avgang i året	-86 592	-103 972	-50 205	-240 770	-2 408 742
Anskaffelseskost 31.12	5 474 433	3 403 465	1 367 300	10 245 199	10 020 393
Akkumulerte av- og nedskrivninger 31.12.	-2 948 829	-2 660 768	-874 745	-6 484 342	-6 169 496
Bokført verdi 31.12	2 525 604	742 697	492 555	3 760 856	3 850 897
Årets avskrivning	206 416	199 078	119 453	524 947	536 165
Årets nedskrivning			81	81	2 300
Årets avskrivning og nedskrivning	206 416	199 078	119 534	525 028	538 465
Økonomisk levetid (tomt avskrives ikke)	10-40 år	5-10 år	3-10 år		
Avskrivningsplan	lineær	lineær	lineær		
Regnskapsmessig gevinst/tap (-) solgte driftsmidler	5 423	666	612	6 702	646
Årlig leie av ikke balanseførte driftsmidler (3 til 7 års varighet)		947	34 485	35 432	34 168

Note 9: Immaterielle eiendeler

Morselskap	System og rettigheter	Goodwill (Badwill)	2017	2016
Anskaffelseskost 01.01.	237 350	-61 646	175 704	16 744
+ Tilgang i året	184 137		184 137	158 960
- Avgang i året			0	0
Anskaffelseskost 31.12	421 487	-61 646	359 841	175 704
Akkumulerte av- og nedskrivninger 31.12.	-15 802	61 646	45 844	54 646
Bokført verdi 31.12	405 685	0	405 685	230 350
Årets avskrivning	8 802		8 802	2 000
Årets nedskrivning			0	0
Årets avskrivning og nedskrivning	8 802		8 802	2 000
Økonomisk levetid	5 - 10 år			
Avskrivningsplan	lineær			

Konsern	System og rettigheter	Goodwill	Sum 2017	Sum 2016
Anskaffelseskost 01.01.	239 556	341 015	580 571	421 611
+ Tilgang i året	195 208		195 208	158 960
+ Tilgang nytt datterselskap	18 525		18 525	
- Avgang i året			0	0
Anskaffelseskost 31.12	453 290	341 015	794 304	580 571
Akkumulerte av- og nedskrivninger 31.12.	-35 427	-171 917	-207 344	-145 741
Bokført verdi 31.12	417 862	169 097	586 960	434 830
Årets avskrivning	11 119	35 557	46 676	36 499
Årets nedskrivning			0	0
Årets avskrivning og nedskrivning	11 119	35 557	46 676	36 499
Økonomisk levetid	5 - 10 år	5 - 10 år		
Avskrivningsplan	lineær	lineær		

Goodwill knytter seg til :	2017	2016
Curtis Wool Direct Holdings Ltd	-	6 012
Haworth Holdings Ltd (reduksjon skyldes endring i valuta og årets avskrivning)	3 907	6 323
Matiq AS	1 500	4 500
Prima Slakt AS	163 690	187 645
Sum goodwill	169 097	204 480

Goodwill til oppkjøp i Prima Slakt AS avskrives over 10 år.

Note 10: Avsetning for forpliktelse

Nortura SA har en forpliktelse for ansatte som blant annet består av uførekapital. I 2012 ble avtalen endret, noe som medførte at avtalen behandles som en kontoordning. Beregningen består av ikke avregnet premie og avsetning for innmeldte saker. I 2017 gikk Nortura SA over til en løsning hvor alle eksisterende kontoer/årganger ble overført til alminnelige forsikringsordninger mot verderlag. Denne ordningen fremgår i tabell under som Forsikringsordning 1. Nortura SA inngikk fra 01.01.2013 til 30.06.2016 en kontoordning der Nortura er selvassurandør. Avsetninger er basert på meldte skader i 2013 til 2016. Dessuten er det avsatt for skader som har skjedd i 2016 som ikke er meldt, basert på erfaringer fra tidligere forsikringsordning. Denne ordningen fremgår i tabell under som Forsikringsordning 2. Fra 01.07.2016 er det inngått en vanlig forsikringsordning der Nortura innbetaler en premie og forsikringsselskapet bærer risikoen.

	Konsern 31.12.2017	Konsern 31.12.2016	Morselskap 31.12.2017	Morselskap 31.12.2016
Forsikringsordning 1		30 090		30 090
Forsikringsordning 2	79 307	96 610	79 307	96 610
Avsetning for forpliktelse	79 307	126 700	79 307	126 700

Note 11: Morselskapet hadde pr 31.12 følgende investeringer i datterselskap

	Forretnings- kontor	Eier/ stemme- andel	Egenkapital i selskapet pr 31.12.2017	Andel av egenkapitalen i selskapet 31.12.2017	Bokført verdi 31.12.2017	Resultat før skatt 2017	Resultat før skatt 2016	Langsiktig lån 31.12.2017
Animalia AS	Oslo	66,0 %	100	66	88	0		
Curtis Wool Direct Holdings Ltd	Bingley, UK	87,5 %	200 201	175 176	101 061	38 697	37 693	90 391
Det Nye Kjøkken AS	Asker	67,4 %	-2 177	-1 467	1 684	-1 212	-1 650	6 490
Fjordkjøkken AS	Hå	56,5 %	110 987	62 708	14 700	24 507	21 220	
Hå Rugeri AS	Hå	51,0 %	12 243	6 244	28 050	11 238	15 191	10 000
Jærinvest AS	Oslo	100,0 %	805	805	1 500	-39	-1 757	3 500
Kvåmarka Eiendom AS	Oslo	100,0 %	28 449	28 449	95 141	8 040	7 335	50 000
Karasjok Slakteeiendom AS	Karasjok	66,0 %	2 649	1 748	660	174	82	4 160
Matiq AS	Trondheim	100,0 %	14 649	14 649	8 000	10 487	14 820	
Norfersk AS	Eidsberg	100,0 %	50 115	50 115	180 005	-1 108	-5 765	80 000
Noridane Foods AS	Oslo	65,0 %	32 636	21 214	5 080	4 797	7 702	39 813
Norilia AS	Oslo	100,0 %	19 956	19 956	45 477	19 437	14 063	81 940
Norsk Duroc AS	Hamar	70,0 %	96	67	350			
Norsk Dyremat AS	Kristiansund	100,0 %	34 866	34 866	45 899	12 004	3 639	
Norsk Hundefor AS (Fusjon 2017)	Hå	100,0 %		-			5 984	
Norsk Protein AS	Hamar	67,0 %	92 562	62 017	43 688	29 503	29 073	21 000
Prima Slakt AS	Hå	100,0 %	14 548	14 548	257 835	24 705	21 522	13 000
Scandinavian Poultry Research AS	Våler	51,0 %	2 072	1 056	510	21	78	
Telespor AS	Tromsø	100,0 %	9 864	9 864	4 430	1 233	1 021	
Sum investeringer i datterselskap hos morselskapet			624 621	502 081	834 159	182 483	170 251	400 295
Selskap eiet via datterselskap								
Noridane Food A/S	København, DK	100,0 %	74 977	74 977	12 355	17 460	14 515	
Scapo Hides AB	Skjeberg, Norge	100,0 %	417	417	4 329	734	-1 300	
Sum investeringer i datterselskap hos datterselskap			75 394	75 394	16 684	18 194	13 215	0
Sum investeringer			700 014	577 474	850 843	200 677	183 465	400 295

For aksjer i Norsk Hundefor AS er kostprisen på kr 52 949 nedskrevet med kr 14 000 tidligere år

For aksjer i Norfersk AS er kostprisen kr 205 005 nedskrevet med kr 25 000 tidligere år

For aksjer i Scapo Hides AB er kostprisen kr 9 655 nedskrevet med kr 6 300 i tidligere år

For aksjer i Jærinvest AS er kostpris kr 21 187, nedskrevet med kr 19 687 i tidligere år

I 2017 er det gjennomført først en fisjon av Norsk Dyremat AS, og videre ble selskapet Norsk Hundefor AS fusjonert inn i det 100% eide Norsk Dyremat AS.

Norsk Dyremat AS var det overtakende selskap og ble gjennomført med regnskapsmessig virkning fra 01.01.2017.

Note 12: Spesifisering av tilknyttede selskap i morselskap og konsern

Tilknyttede selskap bokført etter egenkapitalmetoden i morselskapet	Forretnings-kontor	Eierandel	Kostpris 31.12.17	Bokført verdi 31.12.16	Tilgang/avgang i året	Resultat-andel	Utbytte/andre endringer	Bokført verdi 31.12.17
Agrikjøp AS	Oslo	26,1 %	1 151	3 032		2 090		5 122
Art-Nor AS	Finnsnes	34,2 %	225	2 291		39	0	2 330
Bondevennen SA	Stavanger	33,3 %	1 079	2 053		214	-201	2 067
Borg Systemvask AS	Sarpsborg	40,0 %	200	2 200		3 148	-2 640	2 707
Fjordland AS	Oslo	38,9 %	8 160	44 341		28 406	-21 829	50 916
Gårdsand AS	Re	20,0 %	100	5 647		1 631	-200	7 078
Hå Kylling AS	Nærbø	50,0 %	3 006	3 006		898	0	3 904
Landbruksforsikring AS	Oslo	21,6 %	19 572	23 864		8 196	0	32 060
Longvamør	Skodje	34,0 %	204		54	257		311
Malvik Vask og Terminal AS	Malvik	33,3 %	3 000	4 723		656	-600	4 778
Meråker Kjøtt AS	Meråker	50,0 %	3 504	13 390		-653	-1 500	11 238
Norpri AS	Hå	49,0 %	58 786	58 876		2 415	-3 185	58 106
Norsvin International AS	Hamar	25,0 %	15 168	2 032		-33	0	1 999
Nærbø Kyllingslakt AS	Nærbø	50,0 %	6 150	4 930		-245	0	4 685
Skala AS	Oslo	50,0 %	6 421	47 481		-6 389	0	41 092
Svindland AS	Flekkefjord	32,5 %	2 332	13 184		1 162	-650	13 696
Tun Media AS	Oslo	22,6 %	12 901	13 559		0	0	13 559
Ur-fe AS	Snåsa	23,9 %		226	-226	0	0	0
Sum investeringer i tilknyttede selskap hos morselskapet			141 959	244 836	-172	41 790	-30 805	255 649

Investeringer med vesentlig goodwill

Norpri AS

EK på anskaffelsestidspunkt	8 828
Goodwill ved kjøp	49 958
Akk. Avskrivning Goodwill	15 819

Tilknyttede selskap bokført etter egenkapitalmetoden hos datterselskaper	Forretnings-kontor	Eier-andel	Kostpris 31.12.17	Bokført verdi 31.12.16	Tilgang/avgang i året	Resultat-andel	Utbytte/andre endringer	Bokført verdi 31.12.17
Bioco AS	Oslo	52,5 %	1 400	1 400	13 600	-561	0	14 439
Miljøfor Norge AS	Ingeberg	38,1 %	1 403	8 416		816	-762	8 470
Norskinn AS	Horten	35,7 %	200	245				245
Sum investeringer i tilknyttede selskap hos datterselskap			3 003	10 061	13 600	255	-762	23 154
Sum investeringer i tilknyttede selskap i konsernet			144 962	254 897	13 428	42 045	-31 567	278 803

Note 13: Andre aksjer og andeler klassifisert som anleggsmidler

Investeringer i aksjer og andeler hos morselskapet	Eierandel	Aksjer/andeler	Bokført verdi 31.12.17
Innskudd i Nortura Konsempensjonkasse			240 000
Witvlei Meat LTD	33,7 %	5 600	0
Diverse aksjer (verdi under 500)			1 368
Sum investeringer i aksjer og andeler hos morselskapet			241 368

Investering i Telespor AS anses som midlertidig og regnskapet er ikke innarbeidet i konsernregnskapet.

Investering i aksjer og andeler hos datterselskap	Aksjer/andeler	Bokført verdi 31.12.17
Diverse aksjer (verdi under 500)		2 630
Sum investeringer i aksjer og andeler hos datterselskap		2 630
Sum investeringer i aksjer og andeler i konsernet		243 998

Anleggsaksjer og andeler med eierandel mellom 20% og 50% er vurdert som investering i aksjer og andeler når Nortura ikke har betydelig innflytelse. Disse balanseføres til anskaffelseskost.

Note 14: Fordringer og gjeld

	Konsern 31.12.17	Konsern 31.12.16	Morselskap 31.12.17	Morselskap 31.12.16
Fordringer med forfall senere enn ett år				
Andre langsiktige fordringer	45 594	50 136	40 436	40 985
Lån til tilknyttet selskap	7 500	7 500	7 500	7 500
Lån til foretak i samme konsern			400 295	456 429
Sum fordringer med forfall senere enn ett år	53 094	57 636	448 231	504 914
Gjeld med forfall senere enn fem år				
Gjeld til kredittinstitusjoner	855 180	731 713	842 580	717 913
Annen langsiktig gjeld	6 048	4 596	6 048	4 596
Sum gjeld med forfall senere enn fem år	861 228	736 309	848 628	722 509
Mellomværende med foretak i samme konsern				
Kundefordringer			64 648	46 083
Andre kortsiktige fordringer			135 665	93 771
Lån til foretak i samme konsern			400 295	456 429
Sum fordringer			600 608	596 282
Mellomværende med foretak i samme konsern				
Leverandørgjeld			44 895	51 536
Annen kortsiktig gjeld			1 761	17 541
Sum gjeld			46 656	69 077

Note 15: Pantstillelse, garantiansvar og langsiktige finansielle forpliktelser

Garantiansvar m.v.	Konsern 31.12.17	Konsern 31.12.16	Morselskap 31.12.17	Morselskap 31.12.16
Garantiansvar i favør av Witvlei Meat, Namibia	16 017	16 017	16 017	16 017
Garantiansvar i favør av Oslo Kemnerkontor (skattetrekk)	150 600	147 600	150 600	147 600
Garantiansvar i favør av Hamar Kemnerkontor (skattetrekk)	2 500	2 500	2 500	2 500
Garantiansvar i favør av Kristiansund Kemnerkontor (skattetrekk)	0	250	0	250
Garantiansvar i favør av Jæren Kemnerkontor (skattetrekk)	5 300	5 050	5 300	5 050
Garantiansvar i favør av Eidsberg Kemnerkontor (skattetrekk)	3 000	2 500	3 000	2 500
Garantiansvar i favør av Trondheim Kemnerkontor (skattetrekk)	5 000	5 000	5 000	5 000
Garantiansvar i favør av Oslo Kommune, Næringsetaten	3 374	2 184	3 374	2 184
Garantiansvar i favør av Fjordkjøkken AS	21 200	42 700	21 200	42 700
Garantiansvar i favør av Curtis Wool Direct Ltd.	83 183	79 598	83 183	79 598
Garantiansvar i favør av datterselskap,medlemmer og ansatte	0	50 000	0	50 000
Garantiansvar i favør av NT Pensjon AS	30 000	0	30 000	0
Selvskyldnerkausjon i favør av Norilia AS		50 000		50 000
Selvskyldnerkausjon i favør av Norfersk AS		50 000		50 000
Sum garantier og kausjoner stillet av Nortura SA	320 174	453 399	320 174	453 399

Pantsatte eiendeler til bokførte verdier

Fordringer	35 111	23 012
Varelager	4 223	4 585
Varige driftsmidler	6 839	7 229
Sum	46 173	34 826

Nortura har garantiforpliktelser i forbindelse med driftskredittordningen i landbruket.

Beregnet garantiansvar ved utløpet av 2016 var 1 041,3mill kr (i 2015, 827,7 mill.) kr, og garantiansvar basert på saldo 31.12.2016 var 475,6 mill kr (i 2015, 369,7mill.) kr.

Det var tap for Nortura i 2016 på 0,713 mill kr (i 2015 0,513 mill) kr.

Konsernets andel av tapene har vært som følger (tall i tusen):

Årstall	2016	2015	2014	2013	2012
Andel av tap	713	513	1133	1032	0

Sum langsiktige rentebærende lån og -forpliktelser	3 575 775
--	-----------

Note 16 fortsettelse: Finansiell risiko og finansiering

KORTSIKTIGE GJELD	Netto utestående
Rentebærende innskudd fra medlemmer og ansatte	256 239
Sum kortsiktig rentebærende gjeld	256 239
Totale rentebærende gjeld i Nortura SA	3 832 014

Konsernekstern rentebærende gjeld i morselskap og konsern	Netto utestående
Nortura SA	3 832 014
Datterselskaper	95 404
Sum rentebærende gjeld i konsernet	3 927 418

Nortura har tatt opp seks obligasjonslån, fire med rammer på 750 mill. kr, ett med ramme 600 mill. kr, og et med ramme på 500 mill. kr. Obligasjonslånene er notert på ABM (Alternative Bond Market). På denne markedsplassen er det ikke plikt å avlegge regnskap etter IFRS-standard. Eventuell beholdning av egne obligasjoner som planlegges holdt til forfall nettoføres mot gjelden. Obligasjonslån med gjenværende løpetid kortere enn ett år anses å inngå i sertifikatlånporteføljen. Obligasjonslånene har finansielle covenants basert på minimumskrav til egenkapitalandel.

Løpende likviditetsbehov i morselskapet finansieres normalt delvis ved sertifikatlån med løpetid 3 til 12 måneder. For å eliminere refinansieringsrisikoen ved kortsiktige innlån, samt dekke likviditetsbehov i utenlandsk valuta, er det etablert langsiktige, komiterte trekkrammer med DNB Bank, Danske Bank og Nordea Bank. Disse har gjenværende løpetid på ca. fem år (DNB Bank), ca. to år (Danske Bank og Nordea Bank). For trekkrammen i Danske Bank kan Nortura også trekke i engelske pund og danske kroner. Dette anvendes for å finansiere og valutasikre kapitalbehov i utenlandske datterselskap i England.

Nortura har i 2017 inngått avtale med DNB Bank om en separat låneavtale for å dekke toppfinansieringsbehov i forbindelse med markedsreguleringsansvaret Nortura har. Kriteriet for å kunne trekke på denne fasiliteten er at behovet for finansiering av markedsreguleringslageret ikke kan dekkes ved Fondet for kjøtt, som forvaltes av Landbruksdirektoratet på vegne av Omsetningsrådet. Kostnaden for denne lånetilgangen dekkes av Omsetningsrådets midler.

FRIE LIKVIDER I MORSELSKAP OG KONSERN	
Nortura SA	482 343
Datterselskaper	88 644
Sum frie likvider i konsern	570 987
Netto rentebærende gjeld i konsern	3 356 431

TILGJENGELIGE LÅNERAMMER I MORSELSKAP OG KONSERN					
Langsiktige trekkfasiliteter i NOK	Tatt opp	Forfall	Trukket	Tilgjengelig	Avdragsprofil
DNB 500 MNOK låneramme	18.12.2014	18.12.2022		500 000	Ingen
DNB 150 MNOK låneramme (markedsreguleringslager)	15.12.2017	15.12.2019		150 000	Ingen
Danske Bank 400 MNOK låneramme	18.12.2014	18.12.2019	277 275	122 725	Ingen
Nordea 300 MNOK låneramme	18.12.2014	18.12.2019		300 000	Ingen
Sum utrukne, langsiktige lånerammer i NOK			277 275	1 072 725	
Flervaluta kassekredittrammer (denomiert/ omregnet til NOK)				450 000	
Sum utrukne, kortsiktige fasiliteter				450 000	
Sum ledige trekkrammer i Nortura SA				1 522 725	
Kassekredittrammer datterselskaper				100 973	
Sum ledige trekkrammer konsern				1 623 698	

Med bakgrunn i sikring av refinansieringsrisiko i trekkrammene, er kortsiktige innlån, herunder obligasjonslån med gjenstående løpetid kortere enn ett år, klassifisert som langsiktig gjeld så lenge trekkrammene overstiger utestående kortsiktige innlån.

Lånerammer hos forretningsbanker og nedbetalingslån hos Innovasjon Norge og Nordiske Investeringsbanken har finansielle covenants basert på nøkkeltall for soliditet (EK-andel) og gjeldsbetjeningsvevne (netto rentebærende gjeld/ driftsresultat før avskrivninger). Sistnevnte krav er ikke overholdt ved utgangen av 2017, men Nortura har fått en midlertidig lempning ("waiver") for kravet, slik at låneavtalene løper videre.

Gjennomsnittlig rentesats for innlån i konsernet i 2017 var 2,90 %

Kortsiktig finansiering morselskap og konsern

Det er etablert flervaluta internasjonalt konsernkontosystemer (ICP) i DNB Bank ASA for med kassekreditt på 450 mill. kroner for Nortura SA og følgende datterselskaper: Norilia AS, Scapo Hides AB (Sverige), Norsk Dyremat AS, Norfersk AS, Fjordkjøkken AS, Kviamarka Eiendom AS og Animalia AS.

Curtis Wool Direct Holding Ltd. (UK) og underselskaper har en egen ramme på 7,5 mill. GBP. Denne vil inngå i Norturas konsernkontoordning hos DNB i løpet av 2018. Noridane Foods AS (Norge) og Noridane Foods A/S (Danmark) kassekredittramme på 60 mill. kroner hos Danske Bank A/S. Morselskapet Nortura SA er i henhold til avtalene ansvarlig for datterselskapenes samlede trekkdisponering under disse rammene.

De enkelte datterselskaper i konsernet er finansiert langsiktig hovedsakelig ved lån fra morselskapet, mens lån fra eksterne motparter er begrenset til 18,6 mill. kroner. Finansiering via morselskapet er delvis klassifisert som langsiktig gjeld i datterselskap og langsiktig lån til foretak i samme konsern i morselskapet.

Det er etablert avtale med DNB om fordringskreditt (factoring) med en ramme på 1 090 mill. kroner for salg til flere av Norturas kunder. Pr. 31.12.2017 utgjorde solgte fakturaer under denne rammeavtalen 541 mill. kroner.

Note 17: Skatt

Betalbar skatt	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Resultat før skattekostnad	69 857	460 539	28 732	488 979
Permanente forskjeller ink. konsernelimineringer	21 449	-142 991	-49 877	-285 289
Resultatandel datterselskap og tilknyttede selskap	-42 045	-41 202	-41 790	-40 068
Underskudd til framføring	196 221	5 410	212 884	
Endring midlertidige forskjeller	-115 809	-137 216	-149 949	-152 917
Grunnlag betalbar skatt (netto)	129 674	144 540	0	10 704
Skatt 25%	19 396	29 689	0	2 676
Formueskatt	5 013	4 320	5 013	4 320
Sum betalbar skatt	24 409	34 009	5 013	6 996
Skattefunn og andre konserneffekter	359	-185		
Sum betalbar skatt i balansen	24 768	33 823	5 013	6 996
Skattekostnad	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Årets betalbare skatt	24 768	33 823	5 013	6 996
Beregnet skatt av etterbetaling og skatt på poster ført mot egenkapital		31 547		31 547
For mye for lite avsatt tidligere år	-1 456	-2 314	-1 254	-7 027
Utsatt skatt, netto endring	1 903	45 579	-5 957	47 150
Sum skattekostnad	25 215	108 635	-2 198	78 666
Spesifikasjon av forskjeller	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Anleggsreserve driftsløse	-751 539	-780 910	-714 744	-752 161
Pensjonsmidler	232 880	241 538	231 627	239 963
Gevinst og tapskonto	-5 539	-6 924	-4 986	-6 232
Varelager	-64 246	-61 011	-59 691	-55 386
Leasing	395	587		
Fordringsreserver	-8 735	-11 196	-7 565	-9 658
Regnskapsmessige avsetninger	-157 075	-261 025	-111 975	-236 391
Pensjonsforpliktelse	-54 755	-51 333	-54 755	-51 333
Sum midlertidige tidsforskjeller	-808 614	-930 273	-722 088	-871 198
Framførbar ubenyttet godtgjørelse	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Underskudd til framføring	-453 623	-245 605	-212 884	0
Forskjell knyttet til rentebegrensingsregler	-13 786	-13 786		
Andre forskjeller	95 211	101 687	0	0
Sum midlertidige forskjeller	-1 180 812	-1 087 977	-934 972	-871 198
Utsatt skattefordel (24%/25 %)	271 587	261 115	215 044	209 087
Vist i balansen	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Utsatt skattefordel	298 772	289 711	215 044	209 087
Utsatt skatteforpliktelse	27 185	28 596		
Netto utsatt skattefordel og utsatt skatt	271 587	261 115	215 044	209 087

Note 18: Egenkapital

Obligatorisk andelskapital som er sagt opp, blir overført til kortsiktig gjeld

Frivillig andelskapital som er sagt opp, blir overført til langsiktig gjeld

Årlig avsatte beløp inntestående på medlemskapitalkonto tilbakebetales kontoinnehaver 7 år etter det året avsetningen fant sted.

EGENKAPITALEN I MORSELSKAPET

Årets endringer i egenkapital	Obligatorisk andelskapital	Frivillig andelskapital	Annen egenkapital	Medlemskapitalkonto	Etterbetalingsfond	Fond for vurderingsforskjeller	Sum
Egenkapital 31.12.2016	225 444	264	1 892 279	528 361	210 000	116 553	2 972 901
Endring andelskapital	5 414						5 414
Utbetalt medlemskapitalkonto				-5 171			-5 171
Årets resultat					18 985	11 944	30 930
Omregningsdifferanse og andre endringer			8 728				8 728
Egenkapital 31.12.17 hos morselskapet	230 858	264	1 901 007	523 190	228 985	128 497	3 012 802

Rente på medlemskapital fordeler seg på følgende måte

	i år	i fjor
Obligatorisk/Frivillig andelskapital	0	8 844
Medlemskapitalkonto	0	19 595
Sum	0	28 438

Rente er beregnet på statsobligasjoner med fem års løpetid tillagt 3 % som utgjør til sammen 3,84 % i 2016

Dette er maksimal rentesats jf samvirkeoven.

EGENKAPITALEN I KONSERNET

Årets endringer i egenkapital	Obligatorisk andelskapital	Frivillig andelskapital	Konsernets fond	Medlemskapitalkonto	Etterbetalingsfond	Minoritetsinteresser	Sum
Egenkapital 31.12.2016	225 444	264	1 984 429	528 361	210 000	132 564	3 081 062
Endring andelskapital	5 414						5 414
Utbetalt medlemskapitalkonto				-5 171			-5 171
Årets resultat			-3 881		18 985	29 539	44 643
Minoritetens andel utbytte						-18 423	-18 423
Omregningsdifferanse og andre endringer			14 350			16	14 366
Egenkapital 31.12.17 hos konsernet	230 858	264	1 994 898	523 190	228 985	143 696	3 121 893

Note 19: Offentlige tilskudd

For Nortura Konsernet og Nortura SA er det mottatt statlige tilskudd i henhold til tabellen under. Tilskuddene er ført etter bruttometoden.

	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Norges Forskningsråd	13 369	5 337	13 369	5 337
Statens landbruksforvaltning	6 494	6 000	6 494	6 000
Sum offentlige tilskudd	19 863	11 337	19 863	11 337

Forklaring:

Norges Forskningsråd: Tilskudd i hvert enkelt prosjekt i henhold til regelverk hos Norges Forskningsråd.

Statens landbruksforvaltning: Prisdredskivingstilskudd for eggprodukter i henhold til dagens regelverk

og Sodd tilskudd i henhold til dagens regelverk. Skattefunn behandles under skatt.

Note 20: Regnskap for anvendelse av omsetningsavgiften for morselskapet

OVERSIKT OVER DISPONERTE MIDLER

Mottatte midler	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Saldo midler til gode/skyldig pr 01.01	-130 398	-66 946
Omsetningsavgiftsmidler mottatt til reguleringsvirksomhet	140 876	74 435
Omsetningsavgiftsmidler mottatt til faglige tiltak	164 283	162 427
Sum mottatte midler	174 761	169 916
Forbrukte midler	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Faglige tiltak	190 460	172 388
Markedsregulering	132 883	127 926
Sum forbrukte midler	323 343	300 314
Midler til gode/skyldig	148 582	130 398
I balansen er mellomværende med Omsetningsrådet og Landbruks- og matdepartementet ført i egen spesifikasjon.		
Mellomværende offentlige midler	Morselskap 2017	Morselskap 2016
Midler til gode/skyldig vedrørende markedsregulering og faglige tiltak	148 582	130 398
Til gode for trukne avgifter og tilskudd, samt korreksjoner mot tidligere perioder	30 308	53 629
Driftskredittlån	-173 000	-196 700
Sum	5 890	-12 672

Note 21: Transaksjoner med nærstående partner

Ytelser til ledende ansatte er omtalt i note 5, og mellomværende med konsernselskaper er omtalt i note 14. Nortura SA er et samvirkeforetak hvor andelseierne er leverandører til foretaket. I oppstillingen nedenfor tas transaksjoner med andelseierne ikke hensyn til.

KONSERNETS TRANSAKSJONER MED NÆRSTÅENDE PARTER

a) Salg av varer og tjenester	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
- Datterselskap	1 969 026	1 893 355	1 260 274	1 249 514
- Tilknyttede selskaper	703 200	507 348	251 267	109 492
Sum salg av varer og tjenester	2 672 226	2 400 704	1 511 541	1 359 005
b) Kjøp av varer og tjenester	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
- Datterselskap	1 969 026	1 893 355	411 434	466 665
- Tilknyttede selskaper	381 555	267 454	351 054	237 892
Sum kjøp av varer og tjenester	2 350 581	2 160 810	762 489	704 557
c) Nortura Konsernpensjonskasse	Konsern 2017	Konsern 2016	Morselskap 2017	Morselskap 2016
- Andelsinnskudd	12 000	12 000	12 000	12 000
- Ansvarlig lån og kjernekapital	240 000	110 000	240 000	110 000

Uavhengig revisors beretning

Til årsmøtet i Nortura SA

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Nortura SAs årsregnskap som består av:

- selskapsregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2017, resultatregnskap og kontantstrømpoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper, og
- konsernregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2017, resultatregnskap og kontantstrømpoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening:

- er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter
- gir selskapsregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til Nortura SA per 31. desember 2017 og av selskapets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.
- gir konsernregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til konsernet Nortura SA per 31. desember 2017 og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av selskapet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Annen informasjon

Ledelsen er ansvarlig for annen informasjon. Annen informasjon består av årsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke annen informasjon, og vi attesterer ikke den andre informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese annen informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom annen informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi konkluderer med at den andre informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styrets og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet er ledelsen ansvarlig for å ta standpunkt til selskapets og konsernets evne til fortsatt drift, og på tilbørlig måte å opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter

omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets og konsernets interne kontroll.

- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av regnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om selskapets og konsernets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i regnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifierer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapet og konsernet ikke fortsetter driften.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.
- innhenter vi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende den finansielle informasjonen til enhetene eller forretningsområdene i konsernet for å kunne gi uttrykk for en mening om det konsoliderte regnskapet. Vi er ansvarlige for å lede, følge opp og gjennomføre konsernrevisjonen. Vi alene er ansvarlige for vår revisjonskonklusjon.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og

oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets og konsernets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Oslo, 15. februar 2018
BDO AS

Norunn Byrkjeland
Statsautorisert revisor